

KUTATÁSI EREDMÉNYEK – 2013

(Lezárult kutatások összefoglalói)

Címjegyzék

Cyber-bullying – Online kortárs bántalmazás iskoláskorú gyerekek körében	2
A bűnügyi hír szelekciós szempontjai	3
A büntető igazságszolgáltatást érintő statisztikai reform előkészítése	5
A bűnözés mérésének lehetőségei	6
Ügyészségi gyakorlat a környezetvédelmi bírságok terén	7
A politikai erőszak és terrorizmus eredete, funkciója, valamint tendenciái és forma-változatai Európában regionális összehasonlításban	8
Szélsőjobboldali politikai és gyűlöletcselekmények egyes új kelet-európai EU-tag és tagjelölt államokban, különös tekintettel a Baltikumra és a kelet-közép-európai régió nyugati alrégiójára... ..	9
A prostitúció gazdasági és erkölcsi megközelítése	9
A VIII. kerületi (józsefvárosi) prostitúció kezelésének kialakítása	11
A sporthuliganizmus visszaszorítására tett 2011. évi jogszabályi változások hatásvizsgálata	12
A sportrendészet aktuális kérdései, különös tekintettel a Sportrendezvényeket Biztonsági Szempontból Minősítő Bizottság tevékenységére	13
A szexuális bűnisméltés prevenciós eszközei a büntetés-végrehajtásban	14
A visszaélés kábítószerrel bűncselekmény törvényi tényállásának hatásvizsgálata	14
Fertőzések és félelmek a büntetés-végrehajtási intézményekben	16
Hogyan lehet a békítőkör-modellt a legalitás elvén működő országokban megvalósítani?	16
Az automatizálás lehetőségei és hatásai a szakértői bizonyításban: a szakértői tevékenység akkreditációjának jelentősége a bizonyításban	17
Több ember sérelmére elkövetett emberölések vizsgálata	18
Az emberöléshez vezető út rizikófaktorai fiatalkorúak és fiatal felnőttek körében	20
A bűnügyi együttműködés csapdái – avagy miért van Ciaran Tobin még mindig szabadlábon?	21
Korrupciós bűncselekmények a büntető igazságszolgáltatás tükrében, különös tekintettel a korrupciós cselekményekből származó előny felderítésének és hatékony elvonásának törvényi előfeltételeire	22
Az angolszász büntetőeljárás rendszer jogfilozófiai háttere és működési jellemzői	23
A fordított bizonyítási teher alkalmazásának gyakorlati problémái [Btk. 77/B. § (4) bek.]	24
A távoltartás gyakorlati alkalmazásának körülményei	25
A környezetet károsító cselekmények elleni fellépés eszközrendszere	27
Az előzetes letartóztatás időtartamának felső határa egyes Európai országokban	28
A globalizáció hatása és bűnözés-prognózis Magyarországon 2020-ig című kutatási programban a <i>Bevándorlás, menekültügy, idegenrendészet</i> témában tanulmány írása	29
A kriminalisztikai kézírásvizsgálatok a szakértői bizonyítás aktuális kérdései tükrében	30

I. KUTATÁSI FŐIRÁNYOKBAN BEFEJEZŐDÖTT KUTATÁSOK

1. ELSŐ FŐIRÁNY: TÁRSADALOM ÉS BŰNÖZÉS

Virág György – Parti Katalin:

Cyber-bullying – Online kortárs bántalmazás iskoláskorú gyerekek körében

A TABBY (*Threat Assessment of Bullying Behaviour in Youth*) in Internet (JLS/2009-2010/DAP/AG/1340 AMG) adatfelvétel panelkutatás volt, 2012 tavaszán és őszén kétszer kérdeztük le ugyanazokat a gyerekeket.¹ A lekérdezés online kérdőíves módszerrel mérte fel a *bullying* (kortárs bántalmazás) online és iskolai változatában való érintettséget, az áldozattá és az elkövetővé válást. Az **első lekérdezés alkalmával** világossá vált, hogy az elkövetői és az áldozati csoportok nem válnak szét egymástól, azaz a magukat elkövetőnek vallók áldozatként is megjelennek a másik oldalon, illetve a magukat elsősorban áldozatként azonosítók elkövetői szerepeket is felvehetnek – főként az online közösségekben.

Mostani elemzésünkben az elkövetővé és az áldozattá válás faktorainak azonosítására az **első adatfelvételben** részt vevő sokaságot vettük alapul. A **cybertérben való áldozattá válásról** megállapítható, hogy a kérdőívben felsorolt esetek² lényegében ugyanazokkal a gyerekekkel (tehát egy elkülöníthető gyerekcsoporttal) történnek, és általában egy áldozattal az esetek majd' mindegyike megtörténik. Az áldozatok tipikusan lányok, és jellemzően azok a diákok, akik jól ítélik meg tanulmányi teljesítményüket és az iskolában (tehát offline körülmények között) valahogyan érintettek bántalmazással, azaz vagy áldozati, vagy elkövetői szerepben azonosították magukat.

Az **elkövetők esetében** már némileg árnyaltabb a kép. Az elkövetői magatartásokat két csoportba soroltuk: az első elkövetői csoportba („aktív” online bántalmazók – 31,2%) azok kerültek, akik durva vagy trágár üzenetet küldtek másnak, bántó vagy kegyetlen pletykát vagy más bántó dolgot terjesztettek valakiről, és hamis profil létrehozásával olyan üzeneteket posztoltak, amelyekkel lejárátták az áldozatot. A második elkövetői csoportba („passzív” online bántalmazók – 22,7%) azok tartoznak, akik közszemlére tették valakinek a személyes titkát, megosztották valaki fényképét valamilyen online felületen az illető engedélye nélkül és ők maguk vagy online csoportjuk kiközösített már valakit. Ezek az elkövetői magatartások jellemzően együtt állnak.

A „*passzív online bántalmazók*” csoportjáról megállapítható, hogy az életkor előrehaladtával szignifikánsan nő az elkövetői szerepek intenzívebbé válása, és tipikusan azok a gyerekek az elkövetők, akik népszerűnek tekintik magukat az online ismerőseik körében. Ezek a gyerekek az iskolában áldozati vagy elkövetői szerepben vannak, tehát mindenképpen érintettek az iskolai bántalmazásban. „*Aktív online bántalmazóvá*” jellemzően azon gyerekek válnak, akik az *iskolában is* elkövetők, és az adatok szerint a többi lehetséges magyarázó változó (így az életkor, az online népszerűség, az internethasználat intenzitása, az iskolai teljesítmény, vagy hogy beszélnek-e a cyberbullyingról az iskolában vagy otthon) ezen a hatáson nem tud változtatni.

¹ A kutatás módszertani és technikai riportját, valamint alapadatait lásd részletesen a 2012. évi kutatási jelentésben.

² Kapott-e olyan üzenetet, amitől nem érezte magát biztonságban; valaki bántó vagy kegyetlen pletykát terjesztett róla; valaki el akarta hitetni a többiekkel, hogy ő az áldozat, tehát hamis személyiségprofil hozott létre; valaki közszemlére tette a titkait; kiközösítették az online közösségből.

Az **iskolai bántalmazás áldozatává** válásban egyedül talán az iskolai (de nem az online!) népszerűségnek van jelentősége: minél inkább népszerűnek tartja valaki magát az iskolában, annál kevésbé volt ezen a helyszínen áldozat. Az **iskolai bántalmazás elkövetőjévé** válásban nem sikerült tulajdonság-együtteseket azonosítanunk. Megjegyzendő, hogy – a feltételezésektől eltérően – a biztonságos internetezésről való beszélgetés a szülőkkel és a tanárokkal csak enyhén szignifikáns mértékben csökkenti az iskolai bántalmazás elkövetésének intenzitását. Tehát a program sikeréhez az érzékenyítő programok korszerűsítésére, illetve azoknak a helyi problémákhoz igazítására van szükség.

A **program hatékonyságát értékelve** megállapítható, hogy azok körében, akik részt vettek a kísérletben és korábban áldozatok voltak, az *iskolai bántalmazás áldozattá* válásának tekintetében szignifikánsan (átlagosan -1,99 százalékponttal) csökkent a bántalmazásnak való kitettség (és ez a hatás mindkét nemre és minden életkori csoportra ugyanúgy igaz). Ugyanakkor azt az adatok nem erősítették meg, hogy a kísérleti csoportban való részvétel az iskolai bántalmazás *elkövetőinek* TABBY pontszámát (bántalmazásnak való kitettségét) is csökkentette volna. Hasonlóképpen nem állapítható meg a program hatására változás az online áldozattá válás mértékére, valamint a passzív és az aktív online bántalmazók magatartására tekintettel sem. Meg kell azonban jegyezni, hogy ezek az adatok csupán szignifikáns összefüggést nem mutatnak a TABBY programmal, ám – mind a kísérleti, mind a kontrollcsoportban – az iskolai és az online bántalmazás tekintetében egyaránt csökkenő kitettség állapítható meg.

Az iskolai bántalmazás elkövetőire a TABBY program tehát nem gyakorolt kimutatható (szignifikáns) hatást, ám áldozataira vonatkozóan sikerült ilyen hatást azonosítani.

A kutatás tervezett fázisa lezárult, a TABBY program azonban 2014-ben tovább **folytatódik**. Egyfelől a régi iskolák diákjai körében vesszük fel újra a kérdőívet, hogy lássuk, hosszú távon hogyan alakul a tanulók cyberbullying terén tanúsított magatartása. Másfelől új iskolákat toboroztunk, amelyek pedagógusainak 2013 őszén ugyancsak érzékenyítő tréninget, valamint a pedagógusok által kiválasztott diákoknak kortárs mentor tréninget tartottunk, majd a programhoz újonnan csatlakozó iskolák diákjaival is felvettük a TABBY kérdőívet. A tananyag és a videók mellé 2014 tavaszán egy online videójáték is csatlakozik, amelyet a pedagógusok felhasználhatnak az órai munkában, a diákok pedig akár önállóan kipróbálhatják egyik vagy másik szerepet. A videójáték a helyes viselkedés kondicionálására tanít, illetve megmutatja a sértett érzelmeit helytelen viselkedés esetén. A videójáték koncepciója, hogy a játékos különböző szerepeket (elkövető, sértett, kívülálló tanú stb.) vehet fel, ezáltal megtapasztalhatja a szerepekhez kapcsolódó érzelmeket, gátlásokat, követendő magatartásokat. A játékot a pedagógusok is használhatják az órai munkában oly módon, hogy leosztják a szerepeket a tanulók között, majd közösen megbeszélik a játékosok élményeit.

Parti Katalin:

A bűnügyi hír szelekciós szempontjai

A kutatás a *bűnügyi hírek médiareprezentációjának elemzését* tűzte ki **célul**, az online és a print médiában. Egyfelől feltérképezi a bűnügyi hír kiválasztásának azonosítható szelekciós szempontjait, másfelől pedig egy aktuális, 2012 nyarán történt bűnügyi hír, a Bándy Kata-ügy végigkövetésével bemutatja a kétfajta médium ábrázolási, műfaji, hangvételi, hitelességi és egyéb sajátosságait. A kutatás felvillantja a kiválasztott hírrel kapcsolatban felmerült társadalmi diskurzusokat, amelyek a hírtől független, önálló életre keltek, így például a halálbüntetés-vitát, a társadalmi dezorganizációs diskurzusokat (ezek körében különösen a büntető törvénykönyv szigorításának törekvéseit mint a társadalmi „rendteremtés” eszközét), a „roma-kérdést”,

valamint a férfiak által a nők sérelmére elkövetett erőszakos bűncselekményeket. A kutatás célja, hogy bizonyítsa az online sajtó azon erősségeit, amelyek a hagyományos sajtó mellé, versenypozícióba emelik. A kutatás megállapításait médiamunkásokkal – újságírókkal, szerkesztőkkel, hírgazdagokkal – készített interjúk támasztják alá.

A kutatás főbb **vizsgálati szempontjai** körében kiemelendők a hírek szelekciós szempontjai, a szelekciós lépcsőfokok, a repetitív elemek, a hír terjedési dinamikája, a tájékoztatás megbízhatósága és hitelessége, valamint az olvasói kommentek terén tett megállapítások. A szelekciós lépcsőfokok körében az online lapok munkatársai kiemelték a hír frissességét. Az online lapok inkább megengedhetik maguknak, hogy holszezonban más lapok híreiből gazdálkodjanak, emellett viszont jobban oda kell figyelniük arra, hogy az adott időpillanatban milyen hírek befogadására alkalmas a közönség. Így például a kora reggeli órákban inkább balesetekről szóló híreket olvasnak az emberek, amelyeket a nap későbbi szakában kiszorít a bűnügy. Negatív szelekciós szempontokat csak a nyomtatott sajtó munkatársai fogalmaztak meg, köztük a legmarkánsabb a sztori „túlírottságából” vagy éppen bulváreredetéből fakadó kizárása volt. Az online hír vizuális alátámasztásával kapcsolatos elvárásokat azonban a kvantitatív (hírfigyelésre épülő) kutatás nem igazolta. A szelekciós lépcsőfokokról szólva, az online újságírók mind a terjedelem meghatározásában, mind a képanyag kiválasztásában, mind pedig a leközlés időpontjának megválasztásában önállóbbak a nyomtatott sajtóban dolgozó kollégáiknál. Az olvasói levél, azaz az online komment azonban markánsabb hatást gyakorol a hír terjedési dinamikájára az online módban, hiszen a kommentek száma és relevanciája segíthet eldönteni, érdemes-e tovább foglalkozni az adott hírrel.

A hírrel kapcsolatban megjelenő, önállósult társadalmi diskurzus tárgyát képező örökzöld sémák vagy kerettémák, az ún. repetitív elemek a hírdömping zenitje után is biztosították a hír továbbélését, a közérdeklődés fenntartását. Köztük a legnagyobb arányú a „romakérdés”, illetve a roma-ellenesség. Ez jelzi a társadalmi probléma súlyát, ugyanakkor a repetitív elemek az online sajtóban kevésbé polarizáltak jelentek meg, homogénebb eloszlást mutattak. Az online sajtó szélesebb képet, többféle véleményt, álláspontot fogalmazott meg az adott társadalmi problémával kapcsolatban, emiatt teljesebb körűnek tekinthető a valamely jelenségről adott online tájékoztatás a nyomtatott sajtóval összehasonlítva.

A kétféle médiumban a hír terjedési dinamikája meglehetősen hasonló, lényegi különbség csak a hírek ütemezésében mutatkozik: míg a nyomtatott sajtó tájékoztatása a kirobbanástól a büntetőeljárás befejezéséig viszonylag egyenletes maradt, addig az online sajtó energiáit főként a hír kirobbanásának idejére összpontosította.

A hír forrásában egyértelmű különbség mutatkozik a kétféle sajtótípus között. A hagyományos közegben (print sajtó) tevékenykedő újságíró a hírek 70–75%-ához saját forrásokból jut hozzá, azaz az információk zöme a hatóságok sajtószóvivőitől, ott dolgozó volt kollégáktól vagy más személyes kapcsolatoktól származik. Ezzel szemben az online hírportál hírei ugyanebben az arányban inkább hivatalos, de személytelen oldalakról (Police.hu, MTI Hírcentrum stb.) származnak. A klasszikus újságírók a személyes kapcsolatok közt említik az ügyvédeket, az esetlegesen börtönbéli vagy alvilági kapcsolatokat is, azaz a „sötét oldalt”. A print média nagyra értékeli az első kézből történő „hírszerzést”. Ehhez képest azonban a kvantitatív vizsgálat (a bűnügyi hírkövetés) kimutatta, hogy mind az online, mind pedig a print felület forrásai között legnagyobb arányban a saját újságíró szerepel. A kvantitatív vizsgálat tehát ellentmond az interjúkban közölt megállapításoknak, melyek szerint az online sajtó a személyes kapcsolatok helyett inkább a hivatalos online portálokat preferálja. Ennek oka lehet, hogy a vizsgált esemény bűnügy volt, és ilyenként főleg olyan típusú információkból tevődött össze, amelyeket az adott lap munkatársa maga is meg tudott szerezni. A bűnügy tehát kedvezőbb lehetőséget kínál az első kézből származó – és így megbízhatóbb – információ beszerzésére.

A kvantitatív szakasz nem igazolta az interjúknak a kétfajta médium megbízhatóságával kapcsolatos megállapítását sem, amely szerint a nyomtatott sajtó hírei megbízhatóbbak.

Egyfelől mindkét sajtótermék viszonylag nagy arányban használta a tabloidot mint forrást, másfelől pedig az online sajtó hírei annak ellenére megbízhatóbbnak mutatkoztak, hogy nagyobb arányban támaszkodtak nem hivatalos közlőkre, közvetett vagy nem hatósági forrásokra. Meg kell jegyezni azonban, hogy az online sajtóhírek „szórása” a megbízhatósági tartományban nagyobb volt, mint a print sajtóban megjelenteké. Ennek egyik oka lehet, hogy éppen a saját forrás juttatja olyan közelségbe az újságírókat az ábrázolt személyekkel és tartalommal, amely az objektív ábrázolás rovására írható.

Az online média azzal, hogy a vizsgált bűnügyben egymás után megjelenő kis részleteket összerakja és akár egy cikkben összefoglalóan számba veszi a bizonyítékokat, azok cáfolatát, a gyanúsított (vádolt) védekezését és a tanúk vallomását stb., a „beszélgetőpartner” szerepét tölti be. Ugyanezt a hagyományos print sajtó nem képes biztosítani, részben a helyhiány, részben pedig a műfaji korlátok miatt. Az online sajtó tehát összességében teljesebb körű, ugyanakkor objektívebb tájékoztatást nyújt az érdeklődők számára. Az összképet nem torzítják lényegesen a megbízhatósági tartományból kieső cikkek sem.

A jövőkép tehát nem a sokak által jósolt paradigmaváltás, hanem a két médium egymás melletti továbbélése felé mutat, hiszen a közönség igényeit együttesen képesek kielégíteni: az online a gyors, rövid hírek adagolásával, a nyomtatott sajtó pedig az alaposan megírt publicisztikák, cikkek leközlésével, amelyeket azután olvasnak el az emberek, hogy az online sajtó már kellően felkeltette az érdeklődésüket. Ugyanakkor sem a print, sem az online sajtó nem képes teljes körű tájékoztatásra. Mindkettőnek megvannak a saját gyengeségei, így nem egymást kiszorítva, hanem egymást kiegészítve érvényesülnek igazán.

Barabás Tünde – Kó József – Windt Szandra:

A büntető igazságszolgáltatást érintő statisztikai reform előkészítése

A KIM megkeresésére indított kutatás szerint a jelenleg alkalmazott igazságügyi adatlapos adatgyűjtési rendszer nem alkalmas a felmerülő statisztikai adatigények kielégítésére. A hazai és nemzetközi megkeresésekre adathiány miatt sok esetben nem lehet választ adni. Az alkalmazott kódrendszer is sok esetben elavult, ezért mindenképpen szükségessé vált az adatgyűjtési rendszer korszerűsítése. A korszerűsítés irányát a már általánosan használt elektronikus adatgyűjtés lehetőségeihez és követelményeihez érdemes igazítani. A bíróságok informatikai rendszerének korszerűsítésével és a RobotZsarú adatkezelő rendszereinek elérhetővé tételével az adatgyűjtés technikai háttere biztosított, s lehetővé teszi a javasolt módosítások bevezetését.

Az OKRI feladata a szakértői team vezetésével a probléma feltárása, és az új statisztikai adatgyűjtés szempontrendszerének kidolgozásával az adatlap átdolgozása volt.

A kutatás keretében az érintett szakemberek bevonásával feltártuk a jelenlegi statisztikai rendszer működésének sajátosságait. Az összegyűjtött információk alapján és a minisztériumi elvárások figyelembevételével elkészítettük a javaslattervezetet. Javaslatunk két területet érintett:

1. A statisztikai rendszerben gyűjtött adatkörök meghatározását, bővítését
2. A különböző adatgyűjtési területek összekapcsolásának lehetőségét

A tervezet a jelenleg használt kérdőíves adatlapok felhasználásával a működő rendszert alapul véve javaslatokat fogalmaz meg a lehetséges átalakításokról, módosításokról. A legfontosabb módosítás lehetőséget teremtene arra, hogy a jelenlegi „ügy” alapú nyilvántartás helyett egy valamennyi cselekmény adatait rögzítő rendszer jöjjön létre. Egy átfogóbb javaslat keretében lefektettük egy ügykövető rendszer kialakításának alapjait.

A munka eredményeként a javasolt adatgyűjtési szempontrendszer figyelembe vevő statisztikai lapok elkészültek és a KIM részére határidőben megküldésre kerültek.

Kó József:

A bűnözés mérésének lehetőségei

Miért van szükség a bűnözés mérésére?

„A bűnügyi és a büntető igazságszolgáltatási statisztikák elengedhetetlen eszközei a tényeken alapuló uniós szintű szakpolitikák kialakításának. A statisztikai információkat egyebek mellett hatásvizsgálatokban, az uniós jogi aktusok tagállami végrehajtásának értékelése során, és új jogszabályok hatásosságának vizsgálataiban használják fel. Jóllehet a tagállamok és az Európai Bizottság már jó ideje felismerte a statisztikai adatok szükségességét, máig hiányoznak a megbízható és összehasonlítható statisztikai információk erről a területről.”

(A bűnözés mérése az EU-ban: statisztikai cselekvési terv 2011–2015)

Ha a méréelméleti megállapításokat lefordítjuk a bűnözés mérésének kérdéskörére, akkor nyilvánvalóvá válik, hogy az Európa Tanács bevezetőben idézett határozatában miért szerepel az a megállapítás, hogy *„máig hiányoznak a megbízható és összehasonlítható statisztikai információk erről a területről”*.

A bűnözés szokásos definíciója szerint: A bűnözés olyan folyamatosan változó társadalmi tömegjelenség, amely bizonyos földrajzi területen, adott időszak során elkövetett bűncselekmények és elkövetőik összességét jelenti. Ebből a definícióból sajnos hiányzik a sértettek szerepe, pedig a bűnözés vizsgálata során sokszor elengedhetetlen az áldozatok figyelembevétele. Gondoljunk csak a magánvadás bűncselekményekre. De a latens bűncselekményeknél is az áldozatok jelentik az elsődleges információforrást. A bűnözés mérése során tehát mindenképpen be kell emelnünk a vizsgálódás körébe az áldozatokat is.

A bűncselekmények számának mérésére legáltalánosabban használt mérőeszköz a bűnügyi statisztika. A bűnügyi statisztikák mellett a bűncselekmények számának meghatározására szociológiai, kriminológiai vizsgálatok is használhatók. A legelterjedtebb eszközök a viktimológiai vizsgálatok. Ezeknek két típusát különböztethetjük meg:

1. Lakossági vizsgálatok (klasszikus viktimológiai vizsgálatok)
  2. Jogi személyek (for profit, non profit szervezetek) körében végzett vizsgálatok
- E mellett egy külön eszközként egyre népszerűbbek a más módon nem felderíthető és nem vizsgálható bűncselekmények mérésére az:

3. Önbevallásos (self report) vizsgálatok.

A statisztika torzított képet mutat, s a torzítás mértéke a különböző bűncselekménytípusok esetében eltérő. A legnagyobb bajt az okozza, hogy bár a torzítás tényéről tudunk, annak mértékét nem ismerjük, így csak azzal lehetünk tisztában, hogy a statisztika nem azt mutatja, amit látni szeretnénk. Más mérési eszközök felhasználásával lehetőség van bizonyos esetekben a korrekcióra, így közelebb juthatunk a bűnözés tényleges megismeréséhez, de a bűnügyi statisztika adataival óvatosan kell bánni, ha a teljes bűnözésre vonatkozó megállapításokat szeretnénk tenni. Ez persze nem jelenti azt, hogy a bűnügyi statisztikák fölöslegesek volnának, vagy hiábavaló az elemzésükkel foglalkozni. A statisztikai elemzések sok lényeges információval szolgálhatnak, csak ezen információk érvényességére kell tekintettel lennünk: nem a teljes bűnözésre, hanem az ismertté vált bűncselekmények körére vonatkoznak.

Végül a lehetséges mérési eszközök felhasználásával egy négy-elemű mérési modellt dolgoztunk ki a bűnözés mérésére. A modell lényege, hogy az igazságügyi vagy bűnügyi statisztikai és a kriminológiai, szociológiai módszerekkel felvett adatok csak együttesen értelmezhetőek, és csak az összesítésük segítségével lehet a valós számokat jól közelítő becslést adni a bűnözés tényleges alakulására.

Tilki Katalin:

Ügyészségi gyakorlat a környezetvédelmi bírságok terén

A kutatás célja, hogy feltárja és bemutassa azokat az ügyészi eszközöket, amelyek elősegítik a környezet védelmét szolgáló jogszabályok érvényesülését a környezetvédelmi bírságok kiszabását követően.

A klasszikus elméleti módszerek felhasználása (környezetvédelmi témákkal kapcsolatos szakirodalom áttekintése, jogszabályi háttér tanulmányozása) mellett gyakorlatorientált kutatási módszer alkalmazására került sor. Egyrészt a vizsgálat során olyan iratokat tanulmányoztunk, amelyet Magyarország hét régiójának területén lévő megyei főügyészségek bocsátottak rendelkezésünkre. A kutatási kérdés arra irányult, hogy 2010–2012 között az ügyészek milyen jogi eszközöket alkalmaztak levegőtisztaság-védelmi, zaj- és rezgésvédelmi, csatorna- és vízszennyezési, természetvédelmi és hulladékbírsággal kapcsolatos ügyekben. Ennek érdekében a 2010–2012 közötti időszakban született határozatok aktáit tekintettük át. A kutatás során egyrészt azt vizsgáltuk meg, hogyan indultak az ügyek; az ügyész milyen további eljárásokat kezdeményezett; általában milyen eszközöket alkalmazott; illetve milyen kérdések merültek fel az egyes esetekben. Másrészt kerekasztal-beszélgetést folytattunk a környezetvédelmi feladatokat ellátó szakemberekkel a témával kapcsolatban felmerülő problémák, jó gyakorlatok, valamint javaslataik megismerése céljából. E módszer segítségével az elmélet és a jogalkalmazói gyakorlat között érzékelhető „szakadék” áthidalására vállalkoztunk.

Az iratok alapján leszögezhető, hogy az esetek többségében az ügyész egyrészt a perindítás előkészítése során, a keresetek bírósághoz való benyújtását megelőzően per előtti felszólítással, illetve felhívással élt, általában határértéket meghaladó zajkibocsátás, valamint határérték feletti vízszennyezőanyag-kibocsátás miatt; másrészt a büntetőügyész által megküldött hulladék-gazdálkodás rendjének megsértésével kapcsolatos vádirat vagy jogerős bírósági döntés alapján további eljárásokat kezdeményezett. A peren kívüli felszólítások, felhívások sikeresek voltak, hiszen ennek hatására a környezethasználók műszaki megoldásokkal vagy módosításokkal, illetve a környezetet veszélyeztető tevékenység abbahagyásával megszüntették a környezet-szennyezést, így ennek következtében elkerülhetővé váltak a perek. Következtetésünk szerint a közérdekvédelem és a büntető szakág alapvetően hatékonyan, mintegy munkacsoportszerűen működik együtt.

Összességében megállapítható, hogy az ügyészek a jogszabály adta lehetőségek közül azokat az eszközöket részesítik előnyben, amelyek az időfaktor fontosságára és a végrehajtás nehézségeire is tekintettel a leghatékonyabbak. Megoldandó feladat az esetenként akadozó szakági együttműködés javítása és megerősítése, amelynek nemcsak az információcsere, hanem a kölcsönös kontroll miatt is kulcsfontosságú szerepe van. A jövő egyik lehetséges iránya több kártérítési per indítása és lefolytatása lehetne, e mellett nagyobb hangsúlyt kellene fektetni az eltiltások és kötelezések alkalmazására.

2. MÁSODIK FŐIRÁNY: BIZTONSÁG, KÖZBIZTONSÁG

Póczik Szilveszter:

A politikai erőszak és terrorizmus eredete, funkciója, valamint tendenciái és forma-változatai Európában regionális összehasonlításban

A szakirodalom kritikájából kiindulva politikatudományi keretbe ágyazott kriminológiai választ kerestünk a politikai erőszak és annak speciális formája, a politikai terrorizmus eredetére, illetve funkciójára.

Első lépésként rendszertani vonatkozásban tisztáztuk a terrorizmus-probléma diszciplináris helyét, és megállapítottuk, hogy az minden eltérő kísérlettel szemben elsődlegesen a politikatudomány kompetenciájába tartozik, elsődleges tartalma a zsarnoki hatalommal szembeni ellenállás, történeti értelemben a „zsarnokölés” problematikája, amely régóta jelen van a politikai, illetve állam- és hatalomfilozófiai gondolkodásban. Ebből a szempontból vettük bírálat alá a terrorizmussal kapcsolatos elméletképzés egyéb kísérleteit.

A hagyományos terrorizmus versus újfajta terrorizmus teóriájának vizsgálata során megállapítottuk, hogy az úgynevezett újfajta terrorizmus globális terrorizmus, szervezeti tekintetben pedig elszigetelt csoportok párhuzamos tevékenysége vagy laza együttműködésének helyébe franchise-alapon működő világszintű terrorhálózatok alakulnak ki. Ezek célpontjai a nemzeti és nemzetközi polgári, valamint nemzeti és nemzetközi katonai objektumok mellett nemzeti és nemzetközi nagyellátó vagy kiszolgáló rendszerek, különösen az ún. kritikus infrastruktúrák. Az újfajta terrorizmus által kirobbantott összecsapások már magas intenzitású konfliktusok, a terrorizmus kvázi valóságos háborút folytat globális, regionális vagy helyi színtereken átfogó társadalmi és politikai céljai érdekében. Célja már távolról sem az áldozatok számának alacsonyan tartása és a jelentős médiahatás, hanem elsődleges és legfontosabb célként a tömegpusztítás (magas áldozati szám mellett magas másodlagos áldozattá válás), amihez rendelkezik megfelelő eszköztárral; ABC-fegyverek stb. Tehát az újfajta terrorizmus formális békehelyzetben folytat aszimmetrikus háborút. Az „új terrorizmus” koncepciójának kritikája során azonban fenntartjuk, hogy az új terrorizmus elemei eddig is léteztek. A jelenlegi nemzetközi terrorizmus főáramának „etalonja”, az iszlámista terror a szemünk előtt nő nagyra. Nem annyira a terrorizmus ölt új arcot, hanem csupán alkalmazkodik a körülményekhez. Következtetéseinkre építve megkíséreltük egy általános terrorizmus-definíció alapvető elemeinek megfogalmazását: A nemzetközi politikai terrorizmus a globalizált világ egyenlőtlen rendszerében nem átmeneti jelenség, hanem szükségszerű létező: rendszer-specifikum! A nemzetközi hatalmi rendszer egyes gyengébb résztvevői és/vagy feltörekvő entitásai politikai céljaik érdekében metafizikai alapozású eszmevilágokra támaszkodva, decentralizált és öntevékeny harci csoportok révén, konspirált módon, illegális, de általuk legitimnek tekintett irreguláris fegyveres erőt alkalmaznak a rendszer domináns szereplőivel szemben formális békehelyzetben. Ezt követő elemzéseink alapján előrejelzéseket fogalmaztunk meg a szélsőbaloldali, szélsőjobboldali és iszlámista erőszak tendenciáinak alakulásáról Nyugat- és Kelet-Európában.

Póczik Szilveszter:

Szélsőjobboldali politikai és gyűlöletcselekmények egyes új kelet-európai EU-tag és tagjelölt államokban, különös tekintettel a Baltikumra és a kelet-közép-európai régió nyugati alrégiójára

A kutatás keretében a kelet-európai új EU tagállamokban jelentkező szélsőjobboldali, idegen- és kisebbségellenes vagy kifejezetten rasszista szerveződések vizsgáltuk összehasonlításban, főként internetes források alapján. Megállapítottuk, hogy ezek nemzedéki és szubkulturális alapon szerveződő társadalmi tiltakozómozgalmak, amelyek nem képesek jelentős politikai hatóerővé válni, de létező problémákra reagálnak. Egy bizonyos ponton eszmei közösséget találnak egymással és a társadalmi többséggel is: ez az idegengyűlölet, általában főként a cigányellenesség.

A kutatás keretében Szlovákiát és Lettországot tettük vizsgálat tárgyává, amelyeket egyaránt nyomaszt a megálmódott nemzetállamiság hiánya, és problematikus a kisebbségek jelenléte. Szlovákiában ma mintegy 15 rasszista szerveződést ismerünk, amelyek mögött mintegy 5000 fős szervezett kemény mag áll. Ezek Magyarországot és a szlovákiai magyar kisebbséget politikai alapon, a cigányokat pedig faji, etnikai és szociális alapon tekintik ellenségnek, emellett a Tiso vezette szlovák fasiszta állam (1939–45) rehabilitációjára törekszenek. Politikai nézeteik elszigeteltsége ellenére cigányellenességüket viszonylag széles társadalmi rétegek osztják. Nemzetközi szervezetek jelentései rendszeresen leszögezik, hogy Szlovákia egyik legfontosabb feladata a rasszista és politikai szélsőségek elleni harc, különösen a hatóságok szegregációs gyakorlatának felszámolása. Szlovákiában a szélsőjobboldali radikalizálódás igazi hulláma a 2000 utáni években jelentkezett. Bár Szlovákiában 2006 óta nemzeti akciótervek készülnek a rasszizmus visszaszorítása érdekében, jogvédők mégis folyamatosan felhívják a figyelmet az állami nacionalizmus veszélyére, valamint az élet szinte minden területén mutatókozó diszkriminációra. Bírálják, hogy a cigányellenes szólamok a közpolitika mindennapi elemévé, a választók mobilizálásának bevett eszközévé váltak. Az integráció hivatalos hangsúlyozását erősödő diszkrimináció követi a mindennapokban a munkaerőpiacon, az oktatásban, a lakáshoz jutásban, az egészségügyben, a politikai részvételben, a szolgáltatásokhoz való hozzáférésben, a médiában és az igazságszolgáltatásban. Lettországból egyfelől hasonló, másfelől bonyolultabb a helyzet, hiszen két szélsőjobboldaliság néz farkasszemet, a helyi lett és a Szovjetunió széthullása során keletkezett orosz kisebbség jellegét tekintve nagy orosz nacionalizmusa, jóllehet a két irányzat társadalmi bázisa az ifjúság hasonló elemeiből tevődik össze. Meglepő módon a nemzeti megosztottság ellenére sem alakult ki jelentős erőszakos szélsőjobboldali aktivitás.

Tamási Erzsébet:

A prostitúció gazdasági és erkölcsi megközelítése

A kutatás hipotézise: A kriminálpolitikai szabályozások gazdasági következményekkel járnak és ez alól nem kivétel a szexpiacra gyakorolt hatásuk sem. Annak eldöntése, hogy a fizetett szex elfogadható-e vagy sem, nemcsak azért fontos, mert általános morális kérdés, hanem azért is, mert a különféle válaszoknak a mindennapi életre, a gazdaságra és a jogi szabályozásra is érezhetően más és más hatásuk lesz.

Kutatási kérdések: A prostitúció szabályozásának jelenleg alkalmazott modelljei milyen kapcsolatban vannak, és milyen hatást gyakorolnak a szexpiacra? A gazdasági tényezők, a szexpiaci érdekek vagy a kriminálpolitikai erkölcsi-jogi alapú megközelítés érvényesül a kü-

lönféle kontroll-rendszerek alkalmazásakor? Milyen hatást gyakorol a kereslet és a kínálat viszonya a különféle kriminálpolitikákra? Milyen változásokat jelent a prostitúció erkölcsi megítélésében és a szabályozások alkalmazásában a prostitúció modernizálódása, az internet elterjedése?

A kutatás módszertana: A szakirodalom (angol és német nyelvű) feldolgozása és elemzése, valamint a párhuzamosan végzett magyar terepmunka adatainak felhasználása.

A kutatás lépései: A korábbi kutatásaink feltárták a prostitúció keresleti oldalának a nemzetközi empirikus vizsgálatok alapján szerzett eredményeit, áttekintették a különféle kriminálpolitikák hatékonyságát. A jelen kutatás megvizsgálja a különféle gazdasági érdekekkel való kölcsönös kapcsolatát. Külön figyelmet szenteltünk az e-szexforradalom, a prostitúció és az interneten zajló szexpiac változásainak.

Megállapítások, eredmények: A szerzők egy része szerint a tiltó reguláció szűkíti a piacot, míg a legalizálás pozitív hatással van rá. A legalizálás leginkább az egészségügyi kockázatok és a különféle mellékhatásokat csökkenti, igaz ugyan közben növeli a szexpiac nagyságát és nem csak a kínálati, de a keresleti oldal kockázatcsökkentése is fontos, mégpedig a különféle prostitúciós szolgáltatások liberalizálásával, azaz a benti szexmunka erősítésével. Mások úgy vélik, hogy a tiltásnak nincs csökkentő hatása, inkább a kereslet csökkentése hoz létre változásokat. A közgazdászok matematikai modellezésekkel próbálják bizonyítani, hogy a keresletcsökkentés a prostituáltak számának csökkenéséhez vezet, miközben a prostituálttá válás rizikóit és deviáns okait tették meg kiindulópontoknak. Számításaik tisztán elméleti jellegűek és végkövetkeztetésük, hogy a kliensek szigorúbb büntetése és a lányok felvilágosítása vezet eredményre.

Következtetések: A prostitúció szabályozása és a gazdasági szempontok összefüggésének következtetései:

Tiltva

A teljes tiltás már elavult morált hordoz és sikertelen kriminálpolitikát eredményez. Miután nem is egyeztethető össze az új szexpiaci igényekkel, így aztán a prostitúció ezeken a helyeken virágzik is, minden szürke- és feketegazdasági szinten. A prostitúció teljes tiltásától elmozdulni nem hajlamos Egyesült Államokban a szexhirdetések szabadsága és az antiprostitúciós radikalizmus fellegvárában, a Szilikon-völgyben zajló folyamatok mutatják a prostitúció hajlékony alkalmazkodását, azaz modernizálódását.

Támogatva

A két „legmodernebb” szabályozási forma jobban igazodik a fogyasztói világhoz. A prostitúciót munkaként értelmező modellhez nem kell magyarázat, a szex fogyasztási cikk, munkával állítható elő, amiért fizetség jár, adható-vehető, mint minden más. Hogy ez sem tökéletes megoldás, azt a dán, holland, német vagy ausztrál példák bizonyítják.

Tiltva-támogatva

A másik szabályozási tendencia szembeötlően skizoid, egyfelől a prostituált nőt áldozatnak, a jelenséget erőszaknak, a férfit kizsákmányolónak tekinti. Nem is tud mit kezdeni a szexmunkásokkal, a szexipar létével, a szexuális önrendelkezés elvével, ahogy a polgári lét aktuális igényeivel sem. Ez a svéd modellnek nevezett szabályozási metódus egyértelműen a régi világból való utcai prostitúció és a XIX. századi kapitalizmusra íródott marxista filozófia alapján moralizál.

Tűrve-tiltva

Nagy-Britannia 1985 óta különös harcot vív az utcai prostitúció ellen, az első hely a világon, ahol csak a klienseket, mégpedig az autóval keringő férfiakat büntetik, nem titkoltan az utca és a lakók nyugalma érdekében. Az ártalomcsökkentő szándékú próbálkozást az osztrák 2011-es prostitúciós törvény mutatja: Bécs városának belső negyedeiből kíméletlenül kiterelte az utcai prostitúciót, kijelölt néhány olyan területet, amelyen működhet tovább az üzlet, eközben komoly engedményeket, sőt támogatást adott a belső térben zajló szexpiacnak.

A jogi–rendészeti bizonytalanságot nálunk „magyar módra” rendezik. Jogszabály, törvény, az van. Megállapítja a prostitúció helyét, ám nincs, aki betartsa. Hiányoznak a kijelölt zónák, a lányoknak bizonytalanság és napi rendőri zaklatás jut, az önkormányzatok számára az *ex lex* állapot úgy tűnik politikailag kifizetődőbb, mint az összefogás és a képmutatás megszüntetése.

Tamási Erzsébet – Vaskuti Gergely:

A VIII. kerületi (józsefvárosi) prostitúció kezelésének kialakítása

A kutatás hipotézise, célja: A VIII. kerületi utcai prostitúció kiterjedtségének, jellegének felmérése, valamint a rendészeti és jogi megoldások összeegyeztetése a kerület lehetőségeivel.

A kerület vezetésének célja, hogy az utcákon megszűnjék a lakosságot zavaró prostitúciós tevékenység, azaz közrendészeti (tisztaság, zajmentesség), közbiztonsági (erőszakmentes, bűnözésmentes) és közerkölcsi (a deviáns szexuális viselkedés kiiktatása) megfontolások alapján rendezze a kerület lakói számára a prostitúciót. A kutatás az önkormányzat számára helyzetfelmérést végez, elemzi és értékeli az eddig megtett hatósági intézkedéseket és hatékonyságukat, feltárja a hiányosságokat. Megvalósíthatósági javaslat-tervet készít, amely az utcai prostitúció megszüntetésére irányul.

A kutatás módszertana: Az empirikus kutatások összegyűjtése és elemzése, a jogi szabályozás alakulásának áttekintése a jelen helyzet megítélése szempontjából. A nemzetközi szabályozási modellek és stratégiák hasznosítási feltételeinek felmérése. Interjúk készítése a prostitúcióban érintett intézmények felelőseivel, a rendőrségi adatok összegyűjtése és elemzése.

A kutatás lépései:

- *statisztikai-szociológiai adatok:* kik, hányan, milyen módon vesznek részt a prostitúcióban;
- *városföldrajzi ismeretek:* hol, mely területeken, utcákon, milyen közösségi helyek közelében;
- *rendészeti-rendőrségi információk:* szabálysértések és bűncselekmények elkövetési adatai a kerületben a prostitúcióval összefüggésben;
- *a prostituáltakról és a kliensekről összegyűjtött információk* és a velük való kapcsolat;
- *az eddig megtett rendezési kísérletek* leírása;
- *a helyi biztonsággal kapcsolatosan bármely témakörben készült korábbi kutatási anyag vagy felmérés;*
- *a jogi-törvényi elvárások* és a megvalósítási lehetőségek összehangolásának felmérése.

Megállapítások: A magyar prostitúcióra vonatkozó empirikus kutatások összegyűjtése és ezek elemzése alapján levonható az a következtetés, hogy a fővárosi prostitúció állapotának felmérése céljából sem statisztikai, sem kvantitatív, sem kvalitatív kutatások sem történtek, amelyek akár egy-egy rész kérdésben általánosítható, a jogi szabályozás szempontjából hasznosítható következtetések levonására alkalmat adhatnának.

A rendőrségi adatok elemzése a szexmunkások rendszeres ellenőrzését és büntetését mutatja, a kerületben dolgozó mintegy száz szexmunkás folyamatos szabálysértési eljárás alanya. Többségüknek nincs érvényes orvosi papírja, nem a törvény által megengedett helyen dolgoznak. A lakossági panaszlevelek száma elenyésző. A szexmunkások körülményeinek vizsgálata szerint nemcsak a rendszeres és gyakori rendőri ellenőrzés a lányok legfőbb gondja, nem is csak a türelmi zóna kijelölésének hiánya, hanem a munkavégzés körülményeinek lehetetlensége is. A szexmunkások érdekvédelmi szervezetének vezetője szerint a jogi szabályozás a törvény betartását, tehát zónák kijelölését, azok infrastruktúrájának biztosítását jelentheti.

Eddigi felmérésünk alapján kimondható, hogy nem lehet egyetlen kerületben megoldást találni az utcai prostitúcióra, ez csak fővárosi szinten, a kerületek együttműködési szándékával

képzhető el. Valamennyi résztvevő szerint a törvény betartása is csak budapesti, központi elképzelések kidolgozása és elfogadása, együttműködése alapján lehet sikeres. Hasonlóképpen vélekednek a törvény módosíthatóságának lehetőségéről, azaz a new york-i szerződés bizonyos szakaszának (a bordélyok tilalmának) felmondására vonatkozó lépések megtételéről. Mindennek alapja azonban a főváros teljes területére vonatkozó adatok összegyűjtése és elemzése, a megfelelő érintett szervezetek lehetőségeinek és elképzeléseinek összevetése.

Eredmények: Sajnálatos módon a kutatás nem kapta meg az ígért anyagi támogatást, így az empirikus kutatás (lakossági megkérdezés, fókusz-csoportok létrehozása stb.) nem történt meg.

Következtetések: A prostitúció jogi és jogon kívüli kontrollját segíteni hivatott kutatás kivitelezhetetlen a szexmunkások, az érintett hatóságok és civil szervezetek, a korábbi törvények kodifikációját előkészítő és más, a témában érintett szakértők megkérdezése, illetve a lakossági attitűdök figyelembevételével. Tekintettel arra, hogy a kutatás fővárosi szinten folytatódik, a Belügyminisztérium és a VIII. kerület kérésére a kutatást a megkezdett elképzelések alapján továbbvisszük.

Ritter Ildikó:

A sporthuliganizmus visszaszorítására tett 2011. évi jogszabályi változások hatásvizsgálata

„*A lelátói erőszak kriminálszociológiai aspektusai Magyarországon*” címmel 2011-ben Nagy László Tibor vezetésével a jelenség kriminálszociológiai jellemzőit tettük vizsgálatunk tárgyává, de közvetve elemeztük az aktuális törvénymódosításra adott szurkolói és szakértői reakciókat is. Éppen ezért a két évvel ezelőtti eredményekkel remekül összehasonlíthatók a jelen hatásvizsgálat eredményei (pl. beigazolódta-e a szurkolók, szakemberek prognózisai). *Atkinson és Young* (2008) szerint a tradicionális és összehasonlító deviancia- és bűnözélméletek jó kiindulópontként szolgálhatnak a sporttal kapcsolatos erőszakos jelenségek vizsgálatához és értelmezéséhez. Tíz olyan kérdést fogalmaztak meg, amelyek igazolják elméletüket. Ebből az alábbi négy kérdést tekintettük meghatározónak és megválaszolandónak a vizsgálat szempontjából:

1. Milyen intézményi mechanizmusok léteznek a sporttal kapcsolatos erőszak visszaszorítására, és ezek milyen egységes magyarázatot/definíciót adnak az elfogadható és nem elfogadható viselkedésekre vonatkozóan?
2. Mikor, miért és ki által jöttek létre a jelenségre adott társadalmi válaszok?
3. Mikor kapcsolódik be a büntető igazságszolgáltatás rendszere a sport körüli erőszak visszaszorításába és milyen erőszakos cselekményeket minősítenek bűncselekménynek?
4. Milyen gyakorlati „válaszokat adnak” a nemzeti, illetve a helyi jogalkalmazók a sporttal összefüggő erőszakos cselekményekre?

A vizsgálat módszere: statisztikai adatok elemzése, mélyinterjúk, dokumentumelemzés.

A vizsgálati **eredmények** azt jelzik, hogy a jelen jogszabályi környezet változtatása túlságosan proaktív volt, míg korábban éppen a reaktivitás volt az egyik legnagyobb gond.

Jelen szabályozás olyan feladatokat és rendelkezéseket fogalmazott meg az érintett szervezetek felé, amelyek megvalósítására azok nem álltak készen. Így nem véletlen, hogy egyes rendelkezések hatályba lépése egy, majd két évet csúszott és még most sem valósítható meg maradéktalanul. A szabályozás – helyesen – a nemzetközi ajánlásokban megfogalmazott, illetve a fejlett futballkultúrával rendelkező uniós tagállamokban törvénybe foglalt rendelkezéseket igyekezett átvenni, de a jelenség hazai sajátosságai nem épültek bele a rendelkezésekbe.

A szabályozás hatásosságát erősen „megzavarják” azok az állami beavatkozások (lásd pl. klubok adósságállományának kiegyenlítése), amelyek kvázi negligálják a klubok felelősségét a jogszabályok betartásának vonatkozásában. A joghatóság megvalósulásának alapvető kerékkötője a jogkövető magatartás hiánya a klubok részéről. A kluboknak nem érdeke a vonatkozó törvények betartása és a betartatás továbbra is nehezen kényszeríthető ki.

A törvénymódosítás alapvetően a klubok–szurkolók–épített környezett hármására helyezné a jelenség kezelésének alapjait, azonban a végrehajtás betartatása elsősorban a szurkolókra összpontosul.

Nagy László Tibor:

A sportrendészet aktuális kérdései, különös tekintettel a Sportrendezvényeket Biztonsági Szempontból Minősítő Bizottság tevékenységére

A sport célja: testedzés, versenyzés, szórakozás, időtöltés, ehhez azonban az idők során számtalan más, nem ritkán negatív jelenség is hozzákapcsolódott. Komoly problémát jelent a **sportuliganizmus** (különösen a futballhuliganizmus) elterjedése, térnyerése, amely még nehezebbé és sokszor kiszámíthatatlanabbá teszi az amúgy is jelentős veszélyeket magában rejtő, gyakran nagyobb tömegeket megmozgató sportesemények biztosítását.

Az elmúlt évtizedekben a világ számos országában történtek tragikus következményekkel, halálos áldozatokkal, súlyos sérülésekkel járó stadionkatasztrófák és szinte naponta kapunk hírt futballhuligánok rendbontásairól, összecsapásairól. Hazánkban ez idáig halálos áldozatot követelő ilyen jellegű esemény még nem következett be, de szüntelenül jelen vannak a sportrendezvények biztonságát, kulturált lebonyolítását zavaró megnyilvánulások. Ezek ellen az utóbbi időben egyre erőteljesebb, radikálisabb harcot igyekeznek vívni a jogalkotók, a rendőrség és a sportági szakszövetségek is, amely ugyanakkor a (mérkőzéseket látogató, főként utra) szurkolók egy részéről heves tiltakozásba ütközik.

A kutatás a sportrendészet legégetőbb és legaktuálisabb kérdéseit vizsgálja: a büntető és szabálysértési jogszabályok alkalmazását, a sportrendezvények látogatásától való eltiltást, kitiltást és kizárást, a beléptető rendszerek, a jegyértékesítés és a szurkolói kártyák témakörét, a rendőrség, valamint a biztonsági cégek, rendészek (személy- és vagyonőrök) tevékenységét, a pirotechnikai eszközök használatának megítélését, valamint a rasszista megnyilvánulások kezelését. Külön elemeztük a **Sportrendezvényeket Biztonsági Szempontból Minősítő Bizottság** tevékenységét, mint olyan grémiumot, amely a hatáskörébe utalt látványsportágak biztonsági kockázat szerinti minősítését hivatott eldönteni.

A kutatás során a résztvevő megfigyelés, a sportrendészeti szakemberek körében végzett kérdőíves felmérés, valamint a szakirodalom-elemzés módszereit alkalmaztuk.

Konklúzióként megállapítható, hogy bár az utóbbi időben némileg javult a sportrendezvények biztonsági helyzete, még számos területen előrelépésre van szükség. Az új, sokra hivatott, korszerű technikai megoldásokat (*beléptető kapuk, nagyfelbontású kamerarendszerek*) nem elég felszerelni, megfelelően és hatékonyan kell alkalmazni is. Az élőerős rendőri biztosítást csökkenteni kell, ehhez azonban a *rendezők szigorúbb, következetesebb ellenőrzése*, a jogosulatlanul tevékenykedők kiszűrése szükséges. Fontos lenne a nem elég hatékonyan működő *spotteri há-lózat fejlesztése*, amely az információszerzésben és a kommunikációban is jelentős szereppel rendelkezhet. *At kell gondolni a háromfokozatú (normál, fokozott, kiemelt) biztonsági kockázat szerinti minősítés rendszerét*, mivel jelenleg a legnagyobb veszélyeket jelentő, „legbalhésabb” szurkolókkal rendelkező klubok járnak többnyire jól, mert a kiemelt biztonsági kockázat szerinti mérkőzéseket a rendőrség közfeladatként, azaz díjtalanul biztosítja.

3. HARMADIK FŐIRÁNY: BŰNÖZÉSKONTROLL

Virág György – Parti Katalin – Szabó Judit:

A szexuális bűnismétlés prevenciósi eszközei a büntetés-végrehajtásban

Bár a bűnügyi statisztikák tanúsága szerint a szexuális bűncselekmények elkövetői a börtön-népesség mindössze 5–6%-át teszik ki, továbbá – más bűnelkövetői csoportokhoz képest – esetükben a legkisebb a különös visszaesés aránya, a bűnismétlés megelőzése céljából szükséges lenne számukra a speciális prevenciósi és kezelési programok biztosítása. E speciális programok megvalósításának feltételei azonban nem mindenütt adottak, különösen nem a kelet- és a közép-európai országokban. Ennek okai a büntetőjogi populizmusban, a társadalom szexuális bűnelkövetőkkel szembeni negatív attitűdjeiben, és nem utolsósorban a treatment ideológia még napjainkban is érezhető válságtüneteiben keresendők.

Mindezek fényében indokoltá vált egy a szexuális bűnelkövetők kezelésének jogi és gyakorlati problémáival foglalkozó kutatás, illetve nemzetközi együttműködés elindítása. Ennek keretein belül 2013. május 16–17-én került megrendezésre a németországi Freiburgban a Max Planck Intézet (MPI) és az Országos Kriminológiai Intézet (OKRI) közös szervezésében „*A szexuális bűnismétlés prevenciósi eszközei a büntetés-végrehajtásban*” munkacímű közös kutatás szakértői workshopja a „*Szexuális bűnelkövetőkkel kapcsolatos jogi szabályozás és kezelés fejlődése/fejlesztése Európában*” („*Developing sexual offender laws and treatment in Europe*”) címmel. A workshopra különböző európai országokból érkezett szakemberek – hazánkban a kutatás résztvevői, Virág György, Parti Katalin és Szabó Judit – a szexuális bűnismétlés megelőzésének lehetőségeiről, jogi, pszichológiai és medikális eszközeiről, illetve országuk utóbbiakra vonatkozó gyakorlatáról számoltak be.

A workshopon elhangzott előadásokról, felmerült kérdésekről és a jövőre vonatkozó tervekről készült összefoglaló ez év decemberében jelent meg a Börtönügyi Szemle 2013/3. számában. A Virág György, Parti Katalin és Szabó Judit workshopon elhangzott előadásai alapján „*Sex offenders in Hungary: Law, treatment and statistics*” címmel írt tanulmány 2014-ben jelenik meg a Monatschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform c. folyóirat szexuális elkövetőkkel foglalkozó különszámában. Az Európai Kriminológiai Társaság (ESC) 2013. szeptember 4. és 7. között, Budapesten megrendezésre került éves konferenciáján két szekciót szerveztünk „*Treatment of offenders: Approaches and Experiences of reducing recidivism*” címmel, amelyek sikeresen lezajlottak. A közös munka várhatóan folytatódik, a további szakmai együttműködés megvalósítása érdekében 2014-ben tervezzük egy kutatócsoport (Sex offender research group) felállítását, amely rendszeresen az ESC keretében, „előkonferenciaként” tartaná üléseit.

Ritter Ildikó:

A visszaélés kábítószerrel bűncselekmény törvényi tényállásának hatásvizsgálata

A vizsgálat **célja** nem a hatályos jogszabályi környezet eredményességének vagy eredménytelenségének vizsgálata volt, hanem határozottan a joghatásosság érvényesülése. Közvetett célként fogalmazódott meg, hogy a vizsgálati eredmények járuljanak hozzá a vonatkozó cselekményekkel kapcsolatos felderítési, bizonyítási és büntetőeljárás problémák feltárásához, továbbá kezeléséhez.

A vizsgálat **módszerei**: dokumentumelemzés, kérdőíves felmérés, illetve mélyinterjú.

A büntető igazságszolgáltatás rendszere az ún. hagyományos bűncselekmények felderítése és az azokban történő eljárás tekintetében relative egységes gyakorlatot folytat. Ennek oka, hogy ezek a cselekmények már hosszú ideje büntetendő cselekmények, letisztult megfogalmazások jellemzik az anyagi jogi rendelkezéseket és illeszkedik egymáshoz az anyagi és az eljárásjogi környezet. Ezzel szemben azokkal a cselekményekkel, devianciákkal szemben, amelyeket a társadalom nem olyan régen definiált bűncselekménynek, illetve olyan jelenségeket igyekszik szabályozni, amelyek megítélésében nincs társadalmi konszenzus, még maga a jogalkotás is „keresi a fogást”.

A kábítószer-bűncselekmények tipikusan ezt a kategóriát képviselik, így nem véletlen, hogy az igazságszolgáltatás rendszere nehezen boldogul velük. Nem csak hazánkban, de a fejlett országokban is ez a helyzet.

Ezeknek a cselekményeknek a felderítéséhez és bizonyításához nem elégségesek a hagyományos eszközök, technikák, tudások és ismeretek. Az összetett cselekmények elkövetése is speciális szakértelmet igényel. Az igazságügy rendszerének pedig, ha lépést akar tartani az illegális drogpiaccal és az elkövetőkkel, igazodnia kell ehhez.

Nem véletlen, hogy a joghatásosság érvényesülésével kapcsolatban – a vizsgálati eredmények szerint – az alapprobléma a bizonyítással, ezen belül pedig a bizonyításhoz szükséges információgyűjtést szabályozó törvényi rendelkezésekkel, illetve azok gyakorlati alkalmazásával függ össze. Úgy tűnik, hogy a kínálati oldali kábítószer-bűncselekményekkel kapcsolatos bizonyítási nehézségek egyrészt a szabályozni kívánt jelenség és a büntető igazságszolgáltatás viszonyrendszerében, másrészt pedig jogalkalmazó szervezetek közötti interakciókban gyökereznek. A „viszonyrendszerrel” kapcsolatos probléma kezelésére a jogalkalmazóknak kevés befolyásuk van, azonban az interakciók vonatkozásában a kooperáció és a kommunikáció minőségének javítása, az egységes jogértelmezés megvalósítása már reális, elérhető cél.

A bizonyíthatóság, legyen szó akár kontinentális, akár angolszász jogrendszerrel rendelkező országról, a kínálati oldali kábítószer-bűncselekmények vonatkozásában meglehetősen nehéz. Az eljárások egyik alapproblémája ugyanis, hogy nincs feljelentő, nincs sértett, aki a hatóság segítségét kérné. Ezért a bűncselekmény észlelésére jellemzően csak operatív adatgyűjtéssel van lehetőség. Az operatív adatgyűjtésből származó információk nyíltá tétele azonban nem jelenti feltétlenül azok vádképviseleti eljárás során történő felhasználhatóságát. Mivel az operatív nyomozati szak, a realizálás és tulajdonképpen az első gyanúsított kihallgatás idején szerzett információk, adatok a meghatározók ezekben az eljárásokban, így az ügyésznek nagyon kicsi a lehetősége és az esélye az ügyészi szakban újabb ügydöntő bizonyítékok beszerzésére.

Ma a kínálati oldali kábítószer-bűncselekményekben eljáró ügyészek többsége reaktív szerepben van. A felderítés eredményét a rendőrség *fait accompli* az ügyész elé teszi, akinek sokszor kevés ismerete, illetve bevonódási lehetősége van a nyomozati – felderítő – tevékenységet illetően. Az ügyésznek proaktív szerepet kell játszania, de a saját szerepkörén és saját kompetenciahatárain belül! Nem az egyes nyomozati feladatok, szerepek tevékenységek feletti diszponálás, irányítás megszerzése a cél, hanem az együttműködés, a minőségi, hatékony koordináció és a kommunikáció rendőr és ügyész között.

Ritter Ildikó:

Fertőzések és félelmek a büntetés-végrehajtási intézményekben

Munkaterven felül indult még 2012 őszén a „*Fertőzések és félelmek a büntetés-végrehajtási intézményekben*” című vizsgálat, amely 2013-ban már munkatervi kutatás lett és ebben az évben zárult.

Európában a hepatitis C vírus egyik leggyakoribb terjedési módja az intravénás kábítószerhasználat. A becslések szerint az EU-ban közel egymillió olyan HCV fertőzött él, aki korábban valamilyen kábítószerrel injektált.

Hazánkban személyiségi jogokra való hivatkozással szüntették meg 2003-ban a kötelezően elrendelhető szűrések többségét, így a bv. intézetekbe bekerülők HIV szűrését is.

2007 óta gyógyszergyártó cégek rendszeresen szerveznek anonim szűrővizsgálatot (HBV és HCV) a bv. intézetekben. A hepatitisz-szűrések a börtönökben ingyen hozzáférhetők. A diagnosztika és a kezelés költségeinek finanszírozása is államilag biztosított.

A vizsgálat **célja** annak feltárása volt, hogy megismerjük a fogvatartottak érintettségét, az érintettség okai tényezőit és az elítéltek véleményét a büntetés-végrehajtási intézeteken belül előforduló HCV-fertőzésről és fertőző betegekről.

A vizsgálat **módszere**: kérdőíves felmérés (önkitöltős kérdőívek alkalmazása) a szűrővizsgálaton részt vett fogvatartottak körében; mélyinterjú.

A vizsgálat **eredményei** szerint – hasonlóan a nemzetközi vizsgálatok megállapításaihoz – a hazai bv. intézeteken belül HCV-fertőzés szempontjából rizikócsoporthoz tartoznak azok az intravénás droghasználók, akik vagy a bekerülést megelőzően vagy azt követően használtak vérrrel szennyezett tűt vagy fecskendőt, továbbá azok, akik a bekerülést megelőzően vagy azt követően tetoválás felhelyezéséhez alkalmaztak vérrrel szennyezett tűt. A vizsgálati mintába került HCV-fertőzött fogvatartottak 39,4%-a esetén nem állapítható meg egyértelműen a fertőzés módja, mert mindkét fent említett kockázati magatartás megvalósult. Ugyanakkor 17,1%-uk, azaz minden hatodik HCV-fertőzött azt jelezte, hogy soha nem használt még intravénásan kábítószerrel.

Így a vizsgálati eredmények arra engednek következtetni – habár valószínűsíthető, hogy szennyezett tűvel/fecskendővel történt intravénás droghasználat miatt határozottan többen fertőződtek, mint tetoválással összefüggésben –, hogy a hazai börtönpopulációban komolyan kell számolni, sok esetben éppen a büntetés-végrehajtás intézményén belül, osztott, vérrrel fertőzött tűvel végzett tetoválás miatt történő HCV-incidencia emelkedéssel. Aggasztó, hogy a konfirmáltan HCV-pozitív személyek közül többen a bv-n belül kapták el a fertőzést úgy, hogy az azt megelőző évben még negatív volt a szűrési eredményük. Mindössze a fogvatartotti populáció 15–20%-ának sikerül éves szinten biztosítani a szűrés lehetőségét.

Barabás Tünde – Windt Szandra:

Hogyan lehet a békítőkör-modellt a legalitás elvén működő országokban megvalósítani?

A „*Hogyan lehet a békítőkör-modellt a legalitás elvén működő országokban megvalósítani?*” című nemzetközi projektet a Tübingeni Egyetem Kriminológiai Intézete vezetésével a Leuveni Katolikus Egyetem Kriminológiai Intézete, valamint Magyarországról az OKRI és a Foresee Kutatócsoport valósította meg (A projekt száma: JUST/2010/JPEN/AG/1609 30-CE-0429369/0090.).

A pályázat **célja** a helyreállító igazságszolgáltatás új, Európában még kevésbé alkalmazott, ún. békítőkör-módszer modelljének és a jó gyakorlatok kialakítása volt Németország, Belgium és Magyarország bevonásával. Az OKRI feladata a hazai kutatás lebonyolítása volt: fókuszcsoportos módszerrel, illetve félig strukturált kérdőívek alkalmazásával az ügyészek véleményének, attitűdjének megismerése, és ezek segítségével javaslat készítése arról, milyen jogi és szakmai feltételek lennének szükségesek a békítőkör-modell gyakorlatához Magyarországon. Emellett az OKRI kutatói résztvevő-megfigyelői státuszban bekapcsolódtak az első hazai békítőkör-módszerrel zajló pilóta projektbe.

A fókuszcsoportos beszélgetések során vizsgáltuk, vajon az ügyészek hogyan vélekednek az igazságszolgáltatás képviselőinek bevonásáról az esetkiválasztásba, illetőleg a körben való részvételről. A vélemények szerint a kiválasztás során **nem** megoldható, hogy az ügyész tegyen javaslatot a békítő kör alkalmazására. A résztvevők véleménye szerint az ügyész sok esetben nem is érzékeli, hogy az ügyben a közösség mint sértett bevonható lenne. Erre a feladatra jelenleg a közvetítói eljárásban működő mediátorokat tartják alkalmas személyeknek, ahogyan arra is, hogy egy adott, közvetítói eljárásra utalt ügyben a békítőkör-módszert alkalmazzák-e.

Ügyész részvétele a békítő kör ülésén nem indokolt, sőt komoly aggályokat vet fel a legalitás elvének érvényesülése szempontjából. Az ügyészek részvételére így korlátozottan kerülhet sor az ügyészi vélemények szerint (pl. gyámügyi eljárásban, egyébként nem büntethető – pl. kiskorú – személyek ügyében).

A fókuszcsoportos beszélgetések és a pilot projekt eredményei egyértelműen tükrözik azt a szemléletet, amely szerint a legalitás elvén működő magyar jogrendszerrel távol áll a békítő kör angolszász megoldásának szolgálai átvétele. Megfelelő jogi szabályozási keretben azonban a módszer a büntetőeljárás keretein belül is alkalmazható lenne. Magyar viszonyok között a sértett és terhelt közötti közvetlen közvetítói eljárásnak bizonyos esetekben jól alkalmazható változataként képzelhető el, amely a közvetítói eljáráshoz hasonlatosan működik, ám a sérelmek szélesebb körű jóvátételét teszi lehetővé a konfliktus rendezésével, s ezzel egyidejűleg prevenciós célokat is szolgál. A megoldás e téren a közvetítói eljárásban részt vevő személyek körének bővítésében lehet, elsősorban a közösség képviselőinek bevonásával.

Kármán Gabriella:

Az automatizálás lehetőségei és hatásai a szakértői bizonyításban: a szakértői tevékenység akkreditációjának jelentősége a bizonyításban

A forenzikus tudományok kapcsán világszerte az egyik legaktuálisabb kérdés a szakértői bizonyítás hitelt érdemlősége, annak tényezői, valamint a konkrét teendők annak fokozása érdekében. E vizsgálatok során meghatározó szerepet tulajdonítanak az egységes standardok alkalmazásának, a szakértői laboratóriumi tevékenység akkreditációjának.

Kutatási kérdés: A magyarországi klasszikus kriminalisztikai szakértői tevékenységet illetően korábbi kutatásaink során már megfogalmaztuk, hogy az ide tartozó ágazatok (nyom-, fegyver-, ujjnyom- és írásvizsgálatok) nem természettudományos alapokon nyugszanak, ennélfogva a nemzetközi szinten megfogalmazott kételyekkel (a szubjektivitás, a tudományos megalapozottság hiányosságai) itt is foglalkozni kell. A Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet folyamatban lévő (az érintett területeken jórészt sikeresen lezárt) akkreditációja kapcsán merült fel a kérdés, hogy ez a folyamat hogyan járult hozzá Magyarországon a kifogások eloszlásához.

Módszertan, a kutatás lépései: A kutatáshoz korábbi kutatásaink tapasztalatai szolgáltak kiindulópontul. A téma feldolgozása a szakirodalom áttekintésével kezdődött, ezt követően

konzultációra került sor a BSZKI minőségbiztosításért és minőségirányításért felelős szakembereivel az akkreditálás folyamatáról, specialitásairól. Áttekintettük a téma szempontjából jelentős szakterületek minőségirányítási dokumentumait, ezt követően összevetettük az információkat a szakértői működés hitelt érdemlőségének nemzetközileg meghatározott tényezőivel.

A tanulmány főbb megállapításai: Az akkreditálás annak tanúsítása, hogy az adott szervezet vagy természetes személy valamely tevékenységet, szolgáltatást megfelelő, egyenletes színvonalon lát el az ahhoz szükséges feltételek birtokában. Ez a bűnügyi/igazságügyi munka területén is fontos követelmény. Az akkreditáció a csereszabotosság és a szakértői tevékenység nemzetközi alkalmazhatóságának a feltétele. Az ENFSI tagsági feltételei között szerepel az akkreditáció megléte.

Az akkreditáció a laboratóriumi tevékenység előírt minőségi feltételeinek a vizsgálatát és megítélését jelenti. Az ilyen jellegű intézmények minősítése az ISO/IEC 17025 számú, a Vizsgáló és kalibráló laboratóriumok felkészültségének általános követelményei című szabvány előírásai szerint történik. A szabvány két fő részből áll: a szervezeti és a műszaki követelményekből. Szabályozza az eljárás folyamatát, de nem feltétlenül tér ki maradéktalanul a módszerek leírására, meghatározására, még kevésbé foglalkozik a véleményalkotás tényezőivel. A cél elsősorban a keretek meghatározása, amelyben akár a változó – fejlődő – eredmények is helyet kapnak.

Következtetések: Az akkreditálással főként a munkafolyamatok meghatározása, dokumentálása tekintetében történt előrelépés. A protokolloknak megfelelő munkavégzés és ennek ellenőrizhetősége jelentős szerepet játszik a minőség garantálásában. A módszerek megítélése a nemzeti akkreditációs testületek eljárása során történik. Az ENFSI az akkreditációs folyamatban nem vesz részt, nem támaszt konkrét elvárásokat, így az akkreditált módszerek több területen európai szinten sem egységesek. Az ENFSI más jellegű minőségellenőrzési módszerek által (körtesztek), kutatások, képzések és szakmai fórumok, konferenciák szervezésével támogatja a szakértői elmélet fejlődését és gyakorlat egységesítését.

4. NEGYEDIK FŐIRÁNY: KIEMELKEDŐ VAGY VESZÉLYES BŰNCSELEKMÉNYEK, BŰNELKÖVETŐK

Nagy László Tibor – Bolyky Orsolya:

Több ember sérelmére elkövetett emberölések vizsgálata

A legsúlyosabb élet elleni bűncselekmény, az emberölés büntetvények kiemelkedő tárgyi súlyú minősített esete a több ember sérelmére (korábbi kifejezéssel: több emberen) elkövetett emberölés. E bűncselekmény vizsgálatát indokolta fokozott társadalomra veszélyessége mellett az is, hogy az elmúlt időszakban rövid időn belül több ilyen jellegű, a közvéleményt megrázó, élénk médiaérdeklődést keltő és emellett parlamenti vitát is generáló gyilkosság történt.

Hipotéziseink szerint:

- az egy alkalommal, több ember sérelmére elkövetett emberölések vagy azok kísérletei vonatkozásában többségében az úgynevezett „kiterjesztett öngyilkosság” típusú esetekkel találkozunk;
- az ugyanazon személy által, különböző időpontokban elkövetett emberölések (sorozatgyilkosságok) esetében a nyereségvágyból elkövetett emberölések kerülnek túlsúlyba, másfelől valamilyen ideológia, téveszme vagy szexuális aberráció motiválta cselekményeket sorolhatunk ide;

– a tényállások egyértelműek, viszonylag könnyen felderíthetőek és bizonyíthatóak, a különböző szintű bíróságok ítéleteiben és a vádban szereplő minősítések között kevés eltérés mutatkozik.

Kutatási kérdésként fogalmazódott meg, hogy milyen jogi és kriminológiai jellemzőkkel írhatók le a több ember sérelmére megvalósított emberölési cselekmények? (A bűncselekmény körülményei és jogi megítélése, az elkövetés motívumai, a bűnelkövetők szociális és pszichológiai háttere, a sértettek tipizálása.)

A **kutatás tárgya** a Magyarországon, 2000–2012 közötti időszakban jogerősen befejezett, bármely szintű bíróság által több emberen elkövetett szándékos emberölést megállapító ítéletet tartalmazó bűnügyek empirikus vizsgálata.

A mintába összesen **184 bűnügy** került, azonban a bűnelkövetésre vonatkozó megállapításainkat csak azon ügyek adataira alapoztuk, amelyekben a több emberen elkövetett emberölés büntetnének megvalósítását **jogerős ítélet** mondta ki (**170 ügyben**). Az ezen kívüli ügyek a joggyakorlat egységességének vizsgálatát szolgálták.

A kriminológiai elemzés tárgyává tett **170 ügyben** összesen **202 bűnelkövető** és **428 sértett** szerepelt. Az elemzéshez ügyészségi, bírósági és nyomozati iratokat is felhasználtunk. Bűncselekményi, elkövetői, valamint sértetti strukturált kérdőívet alkottunk, előre meghatározott válaszlehetőségekkel. A kapott adatokat SPSS program segítségével összesítettük.

A kapott eredmények csak részben igazolták hipotéziseinket. Bár a vizsgált ügyek között nagy arányban fordult elő a hosszú időn keresztül tartó konfliktus miatt, családtagok sérelmére elkövetett emberölés (az ügyek 43%-a), hasonló arányt képviseltek a különféle szituatív cselekmények is: főként ittas állapotú elkövető és sértett közötti dulakodás (22%), illetve a nyereségvágyas cselekmények egy része. A **kiterjesztett öngyilkosságok** (5%) kivétel nélkül családtagok sérelmére valósultak meg. Az ilyen típusú elkövetések hátterében érzelmi, egzisztenciális krízis állt, amely a környezet hibáztatásával párosult. A **szerlelemfélétsből** elkövetett emberöléseket (14%) általában hirtelen felindult állapot eredményezte. A relatíve kisebb arányt képviselő **nyereségvágy** motiválta cselekmények (16%) legtöbbször az elkövető által ismert, idős házaspár sérelmére valósult meg.

Az elkövetők többségére jellemző az alacsony iskolai végzettség, a szakképzettség hiánya, a munkanélküliség vagy alkalmi munkavégzés, és az ezekből eredő bizonytalan egzisztencia. Személyiségük általános jellemzői között szerepel az alacsony intellektus, az érzelmi-indulati labilitás, a szociopátiás vagy pszichopátiás személyiségzavar, az alkalmazkodási nehézségek, a feszültségek agresszív levezetése és a frusztrációs tolerancia alacsony szintje. Sokan közülük alkoholfüggők vagy rendszeres alkoholfogyasztók, valamint számos esetben előfordult különböző gyógyszerek (legtöbbször altatók, nyugtatók) alkohollal együtt történő fogyasztása vagy visszaélészerű használata. Kábítószer fogyasztók vagy függők kevesen szerepeltek a mintában.

A **kóros elmeállapot** miatt felmentéssel zárult ügyek (7%) többségében *skizofréniában* szenvedő személyek a tettesek, és általában családtagok sérelmére követték el a cselekményt. **Enyhe fokban korlátozott** beszámítási képességet *személyiségzavar* vagy – általában alkoholfüggőségből eredő – *szellemi leépülés* miatt állapítottak meg. Közepes fokú korlátozottság és tudatzavar mint korlátozó tényező ritkán fordult elő. A *gyengeelméjűséget* legtöbb esetben nem értékelik az emberölés elkövetése vonatkozásában beszámítási képességet korlátozó tényezőnek, esetleg enyhítő körülményként veszik figyelembe.

A bűncselekmények többségénél az elkövetők rövid időn belül (1 hét) rendőrkézre kerültek és a cselekmény megvalósításának tényét beismerték. A bizonyítási eljárás a helyes jogi minősítés meghatározásának érdekében a bűncselekmény elkövetési módjának, eszközének feltárására, az elkövető és a sértett viszonyának, az elkövető személyiségének és az előzmények tisztázására terjedt ki. A **jogi minősítés** tekintetében számos esetben keletkezett eltérés (az elkövetők 15%-ánál), az egyes megyék bíróságainak gyakorlata sem mindig egységes bizonyos cselekmények elhatárolása, minősítése tekintetében.

A vizsgált bűncselekmények előzményeinek, körülményeinek részletei általában ismertté válnak a büntetőeljárás során. Erre figyelemmel célzott bűnmegelőzési program kidolgozására nyílik lehetőség. A kutatás eredményei bizonyos elhatárolási kérdésekben rámutatnak a joggyakorlat egységességének hiányára.

Tamási Erzsébet – Sárík Eszter – Bolyky Orsolya:

Az emberüléshez vezető út rizikófaktorai fiatalkorúak és fiatal felnőttek körében

A kutatás hipotézise: A vizsgálat előzetes feltevése az volt, hogy a fiatalkori antiszociális, valamint a rideg-érzékeny attitűd és az emberölési cselekmények között szignifikáns összefüggés mutatkozik. A kutatás alaphipotézisén kívül járulékos feltevéseink is voltak, amelyet az eredmények között ismertetünk.

A kutatás módszere: Jelen vizsgálat a 2010-es évben megkezdett „*A gyermek- és fiatalkorúak agresszív viselkedésének kriminológiai vizsgálata*” című vizsgálat adataira alapozott kutatás folytatása volt. A 2010-es és 2011-es évben a 2005 és 2009 között jogerőssé vált, fiatalkorúak és fiatal felnőttek (14 és 24 év közötti korosztály) bűnösséget megállapító emberölési ügyeit elemeztük. A kutatás eredeti célja az volt, hogy megállapítsuk, létezik-e releváns összefüggés a bűnelkövetés és az antiszociális, közelebbről a rideg-érzékeny attitűd között. Az eredeti tervtől kissé elkanyarodva – és leszűkítve a kutatás bázisát – elemzésünket az emberölési ügyekre koncentráltuk, tekintettel arra, hogy azt feltételeztük, a legsúlyosabb bűncselekményt tartalmazó büntetőakták tartalmaznak igazságügyi pszichológus és elmeorvos-szakértői véleményt, amelyben találunk adatokat az inkriminált tünetcsoportra nézve.

A kutatás lépései: A 115 ügyet – amely felölelte az adott periódus összes, a korosztály által megvalósított cselekményét – öt kérdőív segítségével elemeztük részletesen, élve a rendelkezésre álló büntetőakták adta széles információs lehetőségekkel. Az aktaelemzés módját adott arra, hogy részletesen áttekintsük az emberölési cselekménnyel kapcsolatos jogi, szociológiai és pszichológiai tényeket. Elemeztük a cselekmény jogi minősítését, a büntetés kiszabási gyakorlatot, az elkövetés körülményeit, a terhelt és a sértett kapcsolatát, az emberölést megvalósító fiatalok szocioökonómiai hátterét, korábbi deviáns magatartásait, a nevelői légkört, illetőleg az elkövető pszichológiai sajátosságait.

A 2013-as évben sor került a pszichológiai szakvélemények részletes elemzésére, illetőleg elvégeztük az adatok összehasonlítását a *David Farrington* és *Rolf Loeber* nevével fémjelzett amerikai elemzéssel. A külföldi kutatás 1500 veszélyeztetett gyermeket vizsgált az ún. pittsburghi mintában (*Philadelphia Youth Study*), az utánkövetés módszerével. A vizsgált mintából 37 fiatal követett el emberölési cselekményt 15 és 29 éves kora között. Farrington és Loeber megállapításai a 37 főre vonatkoztak. Az amerikai kutatás első ránézésre távolinak tűnt attól, amit a magyar minta mutatott. A Farrington-féle kutatás több helyütt hangsúlyozza, hogy a pittsburghi fiatalok cselekményeiket rendszerint hasonló fiatalok sérelmére követik el, és hogy a sértett többnyire majdnem ugyanolyan sajátosságokkal bír, mint az elkövető maga (szegény, hátrányos helyzetű, illegális piacon élő, afroamerikai férfi). Az emberölési cselekmények nagy részére Pittsburgh-ben a szűkebb közösségen belül került sor, általában lőfegyverrel. A tavalyi és 2011-es elemzések alapján tudtuk, hogy a magyar mintában nem voltak jellemzőek a „bandahabóruk”, nem volt tipikus a fegyveres elkövetés és a durva – rendszerint a drog miatti – leszámolás. Azonban – tekintettel a bűncselekmény és a korosztályi csoport azonosságára, lehetségesnek és kívánatosnak tűnt a kapott eredmények összehasonlítása. Az összehasonlítás létjogosultságát megerősítette az, hogy amikor megvizsgáltuk az ún. magyarázó és magatartásbeli faktorokat, megállapíthattuk, hogy a mögöttes tényezőkben már korántsem volt olyan nagy külön-

ség, mint a kutatás módszertanában és az elkövetési módozatokban. Az emberölés terheltje mindkét vizsgálat tanúsága szerint jellemzően szociális hátránnyal küzdő, családi töréseket elszenvedő fiatal, aki lélektanilag is hordoz egyedi sajátosságokat. Másképpen fogalmazva, a Farrington és Loeber-féle faktorokat végig tudtuk elemezni a saját mintánkon – szem előtt tartva – az eltérő vonásokat.

Ebben az évben sor került – a nemzetközi összehasonlításon kívül a rideg-érzéketlen attitűd vizsgálatára is. A kutatás megállapította, hogy az ASPD-nek nevezett magatartáscsoport jellemzői a büntetőügyekben – a terhelt szakértő által történt jellemzésekor – nagyon erősen megjelennek és az elkövető gyermekkori magatartási és tanulási zavaraival szignifikáns összefüggést mutatnak. Meg kell jegyezni, hogy a rideg-érzékletlenség sem bizonyult elhanyagolható faktornak, tekintettel arra, hogy a két jellemvonással leírt terhelték száma 53 volt a mintában, azaz majdnem a vizsgált minta egyharmada.

5. ÖTÖDIK FŐIRÁNY: „SZABADSÁG, BIZTONSÁG, JOG” – A BŰNÖZÉSKONTROLL EURÓPAI KERETEI

Bárd Petra:

A bűnügyi együttműködés csapdái – avagy miért van Ciaran Tobin még mindig szabadlábon?

A **kutatás célja** egyrészt a Tobin-ügy megértése volt, másrészt – és a kutatásban erre helyeződött a hangsúly – az EU tagállamok közötti bűnügyi együttműködés nehézségeinek felismerése, adalékok szolgáltatása a hatalmi ágak megosztásáról és egymásra hatásáról szóló tudományos diskurzushoz, valamint annak bizonyítása, hogy a bírósági joggyakorlat kiemelkedő jelentőséggel bír csonka alkotmányos rendszerekben, így az uniós jogrend, különösen pedig az uniós büntetőjogi jogterület fejlesztésekor.

A **kutatás módszertana** jogösszehasonlítás volt, amelyet megelőzött az elsődleges és másodlagos jogforrások áttekintése, valamint a szekundér irodalom feldolgozása.

A **kutatás menete**: Első lépésként az európai elfogatóparancsról szóló kerethatározat történeti fejlődését tekintettük át 2002 és 2012 között, majd a Lisszaboni Szerződés fényében vizsgáltuk a jogintézményt. Különös hangsúlyt fektettünk a kerethatározat kontinentális és angolszász jogrendszer sajátosságaiból fakadó eltérő implementációjára. Második lépésben a Tobin-ügyben hozott 2007-es átadást megtagadó ítélettel kapcsolatos korábbi megállapításainkat foglaltuk össze, majd a 2012-es, az átadást ismételen megtagadó ítéletet elemeztük részletesen. Harmadik lépésben a bírói ítéletek hozzájárulását vizsgáltuk az EU jog pontosabb végrehajtáshoz, egymás jogrendszerének megértéséhez és a kölcsönös bizalom erősítéséhez.

A **kutatás eredményeként** megfogalmazott következtetésünk, hogy az európai integráció során a nemzeti szuverenitás magvának tekintett büntetőhatalom feladásától jellemzően ódzkodtak a tagállamok, ezért az Európai Unió tagállamai közötti bűnügyi együttműködést egészen a Lisszaboni Szerződés hatálybalépéséig a kormányköziség nehézkessége és az ad hoc szabályozás jellemezte. Ezt az uniós jogalkotó a bűnügyi együttműködést elősegítendő, kellő rugalmasságot biztosító jogelvek bevezetésével kívánta kompenzálni. A tagállamok értékrendje, kulturális hagyományai közötti különbségeket messzemenően tiszteletben tartó jogszabályoknak és jogelveknek azonban komoly veszélyei is vannak. Egyszerre túl szűkek és túl tágak. Túl szűkek, mert a kompromisszumos harmonizációt jelentő minimumszabályok szinte semmit nem tesznek hozzá a tagállamokat amúgy is kötő nemzeti és nemzetközi

normákhoz, ugyanakkor túl tágak, egyrészt amennyiben olyan fokú bizalmat feltételeznek a tagállamok között, ami a valóságban hiányzik, másrészt pedig jelentős eltéréseket engednek a végrehajtásban, ami a jogrendszerek különbözősége folytán az uniós jogalkotó szándékával ellentétes eredményre is vezethet. E paradox helyzetben kizárólag a joggyakorlat – azaz a bíróság mint politikai felelősséggel nem terhelt hatalmi ág – képes orvosolni a nemzeti szuverenitás-féltésből fakadó anomáliákat, amely a különböző nemzeti és nemzetközi bíróságok közötti párbeszéd révén, teleologikus értelmezéssel, kikényszerítheti a jogalkotó akaratának érvényesülését.

II. A LEGFŐBB ÜGYÉSZSÉG ÁLTAL KEZDEMÉNYEZETT KUTATÁSOK

Kerezsi Klára – Inzelt Éva:

Korrupciós bűncselekmények a büntető igazságszolgáltatás tükrében, különös tekintettel a korrupciós cselekményekből származó előny felderítésének és hatékony elvonásának törvényi előfeltételeire

A **kutatás célja** megvizsgálni azt, hogy a magyar büntető igazságszolgáltatás milyen típusú, hány és miért pont ezen korrupciós cselekmény (vesztegetés és a befolyással üzérkedés) kezelésére képes, azzal a célkitűzéssel, hogy az eredmények alapján a korrupció elleni küzdelem hatékonyságát növeljük. A kutatás alapkérdése, hogy miért ilyen csekély számú korrupciós cselekmény kezelésére képes a magyar büntető igazságszolgáltatás, miközben a korrupcióval kapcsolatos percepciók a társadalomban igen elterjedt magatartásformára utalnak.

A kutatásban a 2010-ben jogerősen vesztegetés és befolyással üzérkedés miatt elítéltek aktái kerültek elemzésre, összesen 284 elítélttel, mely 177 ügyészségi akta feldolgozását jelentette. Az akták bekérése 2012 júliusától 2013 márciusáig két ütemben zajlott. Tizenkét elítélt aktájának feldolgozásától elálltunk, mert perújítás vagy felülvizsgálati eljárás volt folyamatban. A kutatási mintát végül 272 elítéltre vonatkozó adat képezte. Az akták feldolgozásához közel 80 kérdésből álló kérdőívet dolgoztunk ki, és kódutasítást készítettünk az adatok beviteléhez és feldolgozásához. A leíró statisztikák kiszámításához, az ábrák elkészítéséhez nagy segítségünkre volt az MS Office Excel program alkalmazása. A kérdőívek eredményeit matematikai statisztikai módszerekkel értékeltük ki.

A kutatás **első hipotézisét**, vagyis hogy a büntető igazságszolgáltatás csupán az ún. „kisstílusú” korrupciós cselekmények kezelésére képes, a kutatás eredményei igazolták. Az esetek 64,3%-ában a jogtalan előny mértéke nem haladta meg a 200 000 forintot.

Második hipotézisünk azt feltételezte, hogy a korrupciós cselekményeket elkövetők jellemzői a kriminálstatisztikában szereplő „átlag” elkövetői paraméterektől eltérnek, mely szintén igazolódott. A 2010-ben jogerősen korrupciós bűncselekmény miatt elítéltek 82%-ban férfiak, 31–60 év közöttiek, 44,1%-ban házasok vagy kapcsolatban élnek (16,2%), 57,7%-uk érettségivel és szakiskolai végzettséggel rendelkezik, 71,7%-uk büntetlen előéletű.

Harmadikként megfogalmazott hipotézisünk – miszerint a jogtalan előny formája leginkább pénzben jelenik meg – 84,6%-os eredményességgel szintén beigazolódott. A jogtalan előny 170 esetben átadásra, 20 esetben pedig részben került átadásra. Ennek ellenére összesen 75 esetben került sor vagyoneklobzásra. A vagyoneklobzás mértéke 2500 forinttól 2 millió forintig terjedt, mely minden esetben megegyezett a kapott jogtalan előny nagyságával. Annak okára, hogy a további 115 esetben, amikor az ítéleti tényállás az előny mértékét tisztázta, továbbá átadásának tényét is bizonyítottnak látta, de az elkobzás/vagyoneklobzás

elrendelése mégsem történt meg – a jelen kutatásban alkalmazott dokumentumelemzéses módszerrel nem lehetett választ kapni. A jogtalan előny további elvonási módja a lefoglalás (15 ügyben) és az elkobzás (8 ügyben) volt. Lefoglalásra bankjegy, mobiltelefon, szeszital, sajt és cigaretta került. Eseteit tekintve tettenéréskor, továbbá abban az esetben, mikor intézkedő rendőröknek/pénzügyőröknek/határőröknek adtak pénzt, melyet ők visszautasítottak és az így átadott bankjegyek vonatkozásában rendelték el a lefoglalást. A lefoglalást a bíróság vagy fenntartotta, vagy a lefoglalt tárgyat elkobozta. 64 alkalommal az ígéret hangzott el, az előny átadásra nem került, így annak elvonása fogalmilag kizárt.

A **kutatás eredményei** szerint a vesztegetési esetek többsége hivatali vesztegetés (67%).

A rendelkezésre álló adatok alapján 44 ügyben volt titkos információgyűjtés és 47 esetben titkos adatszerzés, melynek eredményei nagyban megkönnyítették a tényállás bizonyítását. 109 esetben a vádlott beismerő vallomása is hozzájárult büntetőjogi felelősségének megállapításához.

Az elkövetők 52,2%-át felfüggesztett szabadságvesztésre, 25,7%-át pénzbüntetésre és 18,4%-át végrehajtandó szabadságvesztés-büntetésre ítélték.

Az elkövetők motívuma 111 esetben anyagi gyarapodás, 83 esetben pedig büntetés vagy hatósági/szabálysértési eljárás elkerülése volt.

A kutatás eredményei megerősítették, hogy e bűncselekményeknek nincs közvetlen sértettje, hiszen mindkét fél számára előnyös helyzet keletkezik, tehát konspiráció és titkosság jellemzi az ügyeket. Akkor jutnak az esetek a hatóság tudomására, ha valamilyen ellenőrzési folyamat során derül ki az ügy; ha az egyik fél a cselekményben nem akar részt venni, vagy ha valamilyen oknál fogva a bizalom meginog a két fél között.

Az ún. „kisstílusú” korrupciós cselekmények, valamint a nagy horderejű ügyek más-más kihívás elé állítják a bűnüldöző szerveket. Míg az előbbiek esetében véleményünk szerint a büntetőjog eszközével nagyon nehéz küzdeni, addig az utóbbiak esetében a bűnüldöző szervek hatékony felderítési munkáját a belső és külső ellenőrzési mechanizmus növelése szolgálja, mind az állami, mind a gazdasági szerveknél.

Bárd Petra – Barabás Tünde – Bolyky Orsolya – Kármán Gabriella – Kerezi Klára – Kovács Tamás – Mészáros Ádám – Parti Katalin – Póczik Szilveszter – Sárkány Eszter – Szabó Judit – Virág György:

Az angolszász büntetőeljárás rendszer jogfilozófiai háttere és működési jellemzői

A **kutatás célja** elsősorban angol és amerikai szakirodalom, másodsorban hazai szerzők művei alapján az angolszász büntetőeljárás rendszer jogfilozófiai hátterének és működési jellemzőinek leíró összefoglalása volt.

A **kutatás menetének** első mozzanataként Dr. Vóko György igazgató úr 2013 januárjában ismertette a kutatási feladatot, majd a kutatási részfeladatok felelőseinek meghatározását követően szakirodalmi listát állítottunk össze, amelyből képet kaphattunk a feladat volumenéről, a felmerülő kérdésekről, a jog-összehasonlításra alkalmas jogintézményekről. Valamennyi kutató elkészítette a készülő tanulmány rá eső fejezetének vázlatát, majd szóban ismertette az adott részterület szakirodalmát. Egymás tapasztalataira is építve készültek el az egyes rész tanulmányok, amelyeket a kijelölt fejezetszerkesztők egységesítettek. A kutatásvezető szerkesztette a végleges tanulmányt, amely a lektorálást, olvasószerkesztést és tipográfiai gondozást követően határidőre, 2013. július 1-jére elkészült.

A **kutatás eredményeként születő tanulmány** tizenkét fejezete egymásra épülő szerkezetet követ. A bevezetőt a történeti rész, az angolszász igazságszolgáltatás, valamint szűkebben az

angolszász büntetőeljárás jellemzőiről szóló elméleti fejezet követi. A hatályos jogra alapozva készült a jogforrásokat, az intézményrendszert és a common law büntetőeljárás menetét ismertető fejezet. Az angolszász jogelmélet hagyományainak megfelelően külön részben foglalkoztunk a common law eljárásban hangsúlyos bizonyítási eljárási szabályokkal. Az emberi jogok és büntetőjog metszetében található kérdéseket szintén önálló fejezet tárgyalja. Végül a keresztkérdés, a hallgatás joga, a bizonyítékok felhasználhatósága, a vádalku és az óvadék példáján keresztül vizsgáltuk a jogközelítés esélyeit, amelyet zárófejezetben összegeztünk. A **kutatás eredményeként** arra jutottunk, hogy a vizsgált jogintézmények esetében – noha más-más mértékben, de – egyértelműen kimutatható az angolszász jogrendszer kontinentális jogra gyakorolt hatása, elsősorban a nemzetközi bíróságok egységesítő mechanizmusán keresztül, másodsorban eredményességi megfontolásokra tekintettel. A jogdogmatikai alapkérdések tekintetében azonban a kontinentális jogrendszer jogászai megőrizték jogi tradícióikat, így nem adják fel meggyőződésüket a büntetőeljárás célja, az anyagi igazság létezése vonatkozásában; kifejezetten aggályosnak tartják a terhelt nagyfokú – peralakító hatású – rendelkezési jogát; ragaszkodnak a bíró–ügyész–védő hagyományos feladatmegosztásához; és végül csak csekély mértékben fogadnak be angolszász eredetű bizonyítási eljárási szabályokat. Ezzel párhuzamosan egy ellenirányú folyamat is elindult, amennyiben az angol jogban némileg enyhítették az akkuzatórius elemeket. A két nagy jogcsalád felfogásának ésszerű közelítése, egyes jól funkcionáló jogintézmények megfelelő feltételek melletti adaptálása célszerű lehet, de ez sohasem válhat a jogdogmatikai hagyományokat figyelmen kívül hagyó szolgai másolássá.

Mészáros Ádám:

A fordított bizonyítási teher alkalmazásának gyakorlati problémái [Btk. 77/B. § (4) bek.]

A Legfőbb Ügyészség által kezdeményezett vizsgálat alapvető célja azoknak a gyakorlati problémáknak a feltárása volt, amelyek a bizonyítási teher megfordulásával kapcsolatban jelentkeznek a vagyonekobbzás alkalmazási körében.

A **kutatási feladat** eredményessége érdekében át kellett tekinteni magára a vagyonekobbzásra, a bizonyítási könnyítésekre, és különösen a fordított bizonyítási teher alkalmazására vonatkozó szakirodalmi nézeteket, különös tekintettel a büntetőeljárás garanciális követelményeivel kapcsolatos aggályokra. Mindemellett szükséges volt kitérni a 2012. évi C. törvény vagyonekobbzást érintő új szabályozására, annak indokolására. Ezt követően, gyakorlati szakemberekkel (ügyészekkel) folytatott beszélgetések során vált lehetővé a kutatási cél elérése.

A **kutatás módszerei** a jogszabáylelemzés és -értelmezés, bizonyos mérvű jog-összehasonlítás, illetve kerekasztal-beszélgetések voltak, amelyeken a főügyészségek delegáltjai vettek részt.

Gyakorlati tapasztalatok a fordított bizonyítással összefüggésben sajnálatos módon kevésbé állnak rendelkezésre, abból kifolyólag, hogy eleve kevés ügyben merül fel a bünszervezetben való elkövetés, és ezekben sem kerül sor minden esetben vagyonekobbzásra, vagy a bűncselekmény jellege miatt (ha például személy elleni erőszakos bűncselekményekről van szó), vagy azért, mert a polgári jogi igény összege eleve meghaladja a lefoglalt és zár alá vett vagyon értékét.

A felmerülő bizonyítási problémák számosak. Eleve nehéz már magának a bünszervezet fennállásának a bizonyítása. Gyakorlati tapasztalatok szerint bár a nyomozó hatóság viszonylag könnyen látja megállapíthatónak a bünszervezet létét, az ügyészeknek a bíróság előtt ezt meggyőzően kell bizonyítani, ha nem akar megalapozatlanul vádat emelni.

A bünszervezetben való részvétel idejének értelmezése tekintetében az ügyészség – akárcsak a jogtudomány – megosztott: van olyan álláspont, amelyik nem tartja ildomosnak szűkítően értelmezni azt, mások egyetértenek a Legfelsőbb Bíróság (Kúria) kiterjesztő értelmezésével,

megint mások a bűnszervezetben részvétel Btk.-beli tényállásához kötnék azt. Mindezek mellett nehézséget jelent, hogy még ha bizonyítható is az utolsó bűncselekmény, amelyben az elkövető részt vett, az már nehezen bizonyítható, hogy ezt követően is a bűnszervezet tagja lett volna, ha nem végzett semmilyen aktív tevékenységet.

Az elkobzás alá eső vagyon felkutatása, bizonyítása a nyomozó hatóság és az ügyész feladata. Ahhoz, hogy eleve felmerülhessen a fordított bizonyítás lehetősége, azaz a terhelt bizonyíthassa, hogy mely vagyona nem bűncselekményből származik, az kell, hogy bizonyítva legyen az, milyen vagyonról van szó. Ez ugyanakkor adott esetben nem egyszerű, és több gyakorlati problémát vet fel:

- a) ha a nyomozás elején nem sikerül biztosítani a vagyont, akkor azt nagyon hamar elvonják;
- b) az elkövetők adott esetben olyan vagyonba fektetik a pénzt, ami nehezen követhető nyomon;
- c) mivel sokszor nem saját néven fut a vállalkozás vagy a tulajdon, nehéz megállapítani a saját vagyont, és emiatt nem mindig sikerül elrendelni már magát a zár alá vételt sem.

Javaslatként a kutatási feladat egy későbbi időpontban való megismétlése merül fel, amikor már rendelkezésre állnak jogerős bírósági ítéletek.

Tamási Erzsébet – Bolyky Orsolya:

A távoltartás gyakorlati alkalmazásának körülményei

A kutatás hipotézise: A családon belüli erőszak megelőzésének elősegítésére és a távoltartás hatékonyabbá tételére alkották meg a jelenleg is hatályos 2009. évi LXXII. törvényt a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról, amelynek értelmében „hozzátartozók közötti erőszaknak minősül a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, a szexuális önrendelkezéshez való jogot, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető tevékenység vagy mulasztás.” A törvény és annak indokolása nem konkretizálja, hogy pontosan milyen magatartások tartoznak ebbe a körbe, mindennek megítélését az adott ügyben eljáró rendőrré vagy bíróra bízta.

A háromféle távoltartást három különböző jogterület szabályozza, ezzel sajátos kombinációját adva a távoltartás jogintézményének gyakorlatban történő megvalósulásához. A bántalmazó családból való kiemelése és a bántalmazottaktól való eltávolításának fenntartása a közigazgatási, a polgári nemperes, valamint a büntetőjogi kényszerintézkedések területének körültekintő összehangolását igényli a jogalkotótól és a jogalkalmazótól egyaránt.

A kutatás célja annak felmérése, hogy a távoltartás intézményének bevezetése óta eltelt időben a távoltartás három jogintézménye mennyiben képes a kitűzött céloknak megfelelni. A kutatás a törvény alkalmazása során felmerülő jogi problémák összegyűjtésére és a harmonikus működtetést akadályozó elemek feltárására, valamint a hatékonyság mértékének megállapítására irányult. Nem elhanyagolható kérdés, hogy kik, mikor, hányszor éltek a távoltartás valamely intézményével.

A kutatás módszere elsősorban az adott időszakban keletkezett bűnügyi aktákból nyerhető információk elemzése, a távoltartás gyakorlatára vonatkozó publikációk összegyűjtése és értékelése, valamint a távoltartás valamely formáját alkalmazó szakemberekkel készült személyes megbeszélések és interjúk tanulságainak összegzése volt.

A kutatás menete: Az első feladat a háromféle távoltartás részletes statisztikai adatainak beszerzése volt. A statisztikákat azonban nem csak egymástól különböző módszerrel gyűjtötték, de különböző szempontok szerint is, így számos alkalommal megmagyarázhatatlan ellentmondás került felszínre.

A szakirodalom áttekintése és elemzése során megállapítható, hogy a távoltartás gyakorlatának ellentmondásaira a polgári bírók reagáltak leggyakrabban, a szakcikkek többsége tőlük származik. A kutatás harmadik fázisában a statisztikai adatok elemzése alapján véletlen mintavétellel, próbaszerűen három területről (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Budapest és Győr-Moson-Sopron megye) kértünk be a büntetőjogi távoltartáshoz kapcsolódó ügyészégi aktákat. Választásunk oka, hogy a vizsgált időszakban (2011–2012. év) ezeken a helyeken rendelték el leggyakrabban büntetőjogi távoltartást.

A kutatás kiterjedt a távoltartás jogi, dogmatikai, eljárásjogi anomáliáinak összegyűjtésére, a három jogintézmény működéséből adódó problémák feltárására és a távoltartások hatékonyságának kriminológiai szempontjaira.

A kutatás főbb megállapításai:

1. A három jogintézmény között nincs folyamatos, egyeztetett, logikusan követhető kapcsolódás.
2. Mindhárom jogintézmény gyakorlatában az idő rövidege és a szubjektív emberi tényezők okozzák a legtöbb problémát.
3. A távoltartás mindhárom intézményének statisztikai nyilvántartása más és más, egymásnak ellentmondó szempontok szerint készül, így a hatékonyságról és a gyakoriságról sincs pontos képünk.
4. A távoltartások célja elsősorban a bántalmazó gyors eltávolítása, az erőszak megállítása. Az ideiglenes megelőző és a megelőző távoltartások gyakorlata aszerint különbözik, hogy az egyes területeken (megyékben) milyen kapcsolat van az igazságügyi eljárásban résztvevők között és milyen képzettségű szakemberek dolgoznak együtt. Egyes megyékben (pl. Borsod-Abaúj-Zemplén megye) az intézmény igen jól működik, míg másutt szinte alig. Ugyanez mondható el a büntetőjogi távoltartás eseteire is.
5. A büntetőügyekben elrendelt távoltartások szinte kivétel nélkül a párkapcsolatok megszakítása alatt, vagy közvetlenül utána történnek. Az elkövetők férfiak, és nem laknak együtt a sértettel. A leggyakoribb kísérő bűncselekmények a zaklatás és a testi sértések. A távoltartás kérelmének legfőbb oka a vagyonmegosztással, a gyermekkel való kapcsolattartással és a gyermektartással függ össze.
6. A távoltartások megszegésének ellenőrzése nem megoldott, nem rendszeres. Az ideiglenes távoltartás megszegése szabálysértést valósít meg, szabálysértési őrizetbe vehető, büntetésül pénzbírság kiszabása az általános. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében azonban a helyi rendőrkapitányságok vezetői és a bíróságok vezetői megállapodtak abban, hogy az eset súlyosságához igazodva az elzárás-büntetést gyakrabban fogják alkalmazni, ami eredményesnek is látszik az elrettentés szempontjából. A büntetőjogi távoltartás megszegése a vizsgált akták alapján nem tűnik túl gyakorinak.
7. Megoldatlan az akták szerint az olyan típusú zaklatások kezelése, amelyek nem járnak személyes kontaktussal és erőszak, fenyegetés sem történik, ugyanakkor az elkövető megfigyeli, követi, vagy elektronikus eszközök útján zaklatja a sértettet. Az ilyen esetekben nem hozható távoltartási határozat.

A kutatás eredményeként megoldásra váró kérdéseket fogalmaztunk meg:

1. Hogyan határolható el a kapcsolati erőszak és a Btk.-n kívül eső hozzátartozók közötti erőszak cselekménye?
2. Hol húzódik a határ a bántalmazott emberi méltóságát, életét, testi és lelki egészségét súlyosan veszélyeztető tevékenység vagy mulasztás és a megalázással vagy súlyos nélkülözéssel elkövetett kapcsolati erőszak között?
3. Milyen eljárásjogi eszközökkel lehetne a háromféle távoltartást egységes folyamattá változtatni annak érdekében, hogy a távoltartás jogintézménye rendeltetésének megfelelően működjön?

4. Milyen jogi és egyéb felvilágosító eszközökkel érhető el az állampolgárok tájékoztatása a távoltartás igénybevételének lehetőségéről és arról, hogy e lehetőséggel a távoltartás valódi céljának megfelelően éljenek (és ne éljenek vele vissza)?

Következtetés: A kutatás előkészíti a távoltartás alkalmazásának adataiból nyerhető információk elemzési lehetőségeit, az intézkedés alkalmazásának legjellemzőbb eseteit, és rámutat az alkalmazás korlátaira. Egyértelműen megállapítható, hogy mind a három jogintézmény esetében az emberi, szubjektív tényezők (szakmai hozzáértés, jogi ismeretek szintje, élettapasztalatok, gyakorlat stb.) legalább olyan mértékben határozzák meg az intézmények hatékony működtetését, mint a rendelkezésre álló anyagi eszközök és a jogszabályból eredő anomáliák.

Tilki Katalin:

A környezetet károsító cselekmények elleni fellépés eszközszerrendszere

A társadalom kiemelt érdeke a környezet védelmét szolgáló jogszabályok előírásainak betartása. A jogszabályok gyarapodásával párhuzamosan a környezetet károsító cselekmények elleni fellépés eszközszerrendszere is átalakításra, finomításra szorul. A környezetet károsító cselekmények elleni fellépés eszközei az alkotmányjog, közigazgatási, polgári, szabálysértési, valamint a büntetőjog területén találhatók.

A kutatás során áttekintettük a jogszabályi környezetet, a vonatkozó szakirodalmat és a saját korábbi kutatási eredményeinket, továbbá a legfrissebb szakirodalmat. Ezt követően a felsorolt jogterületek környezetet károsító cselekmények elleni fellépés eszközeinek részletes bemutatására vállalkoztunk. Ismertetjük és elemizzük az Európai Unió környezetpolitikáját; az Alaptörvény és a környezetvédelmi törvény vonatkozó rendelkezéseit; a közigazgatási jog eszközeit, különös tekintettel a kötelezést tartalmazó eszközökre és a környezetvédelmi bírságokra; valamint a szabálysértési és a büntetőjog környezetvédelmi tényállásaira. E mellett a környezetvédelem területén a polgári jog alábbi eszközei is szerepet kapnak: személyek jogi védelme, szomszédjog, birtokvédelem, valamint a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség.

A felületes szemlélő számára úgy tűnhet, mintha a környezetet károsító cselekmények elleni fellépés eszközei a különböző jogterületeken található néhány elszórt szabály összességéből állnának. A kutatás azonban rávilágított arra, hogy ennél többről van szó; nevezetesen egy olyan speciális környezetvédelmi eszközszerrendszerről, ami túllép az adott jogterület jellegzetességein; komplex, átfogó szabályokból áll, melyeket a környezeti értékek megóvása, valamint a környezetet ért káros hatások elleni fellépés fűz egybe.

Következtetéseink szerint ideális esetben a környezetvédelmi jogszabályokat a környezetet károsító cselekmények elleni fellépés eszközszerrendszereinek párhuzamos kialakításával volna célszerű meghozni és nem utólagosan pótolni a hiányszó szankciórendszert. További következtetés, hogy a környezetvédelmi jogszabályok számának gyarapítása helyett egyszerűsíteni kellene a jogszabályokat, és egy olyan szabályrendszert volna célszerű kialakítani, amely egyrészt megfelelően kifejezésre juttatja a környezet értékeinek fontosságát, másrészt ugyanakkor nem nélkülözi a helyzetelemzéseket, a várható következményekkel foglalkozó hatástanulmányokat és a jogalkalmazók véleményét; harmadrészt a jogalkalmazóktól azt várja el, hogy rugalmasan viszonyuljanak az adott ügyhöz, valamint a jog által kínált eszközöket minél komplexebb módon alkalmazzák; negyedrészt nagyobb figyelmet kell fordítani a jogi szabályozók következetes végrehajtására is.

Az előzetes letartóztatás időtartamának felső határa egyed Európai országokban

A feladat az előzetes letartóztatás időtartama felső határára vonatkozó jogszabályi rendelkezések felkutatása volt a következő európai országok esetében: Ausztria, Dánia, Franciaország, Lengyelország, Németország, Norvégia, Olaszország, Spanyolország, Svájc, Svédország.

Az előzetes letartóztatás maximális tartamára, illetve felső határára vonatkozóan nem létezik kötelező érvényű nemzetközi jogi előírás. Ennek megfelelően az egyes országok meglehetősen eltérő szabályozással rendelkeznek az előzetes letartóztatás maximális tartamára vonatkozóan. Néhány ország a nyomozati szakban korlátozza az előzetes letartóztatás mértékét, mások az előzetes letartóztatásban töltött teljes időtartam tekintetében állapítanak meg felső limitet. Vannak országok, ahol az előzetes letartóztatás maximális tartamának megállapításánál figyelembe veszik például a bűncselekmény súlyát, vagy azt, ha az elkövető fiatalkorú. Több országban nincs korlátozva e kényszerintézkedés időtartama, pusztán a rendszeres kötelező bírói felülvizsgálat jelent garanciát a gyanúsított számára.

A sztetenderdek hiánya ellenére azonban a nemzetközi jogi dokumentumok rendelkezései kijelölik az erre vonatkozó nemzeti szabályozások kereteit. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye 5. cikk 3. bekezdése és a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 9. cikk 3. bekezdése szerint az előzetes letartóztatásba helyezett személyt ésszerű időn belül bíróság elé kell állítani. Az előzetes letartóztatás a lehető legrövidebb, a szükséges mértéket meg nem haladó ideig tarthat.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata szerint az előzetes letartóztatást kivételes intézkedésnek kell tekinteni. Az előzetes letartóztatás tartamának ésszerűségére vagy jogsértő mértékére vonatkozó döntését a testület mindig az adott eset összes körülményének mérlegelésével hozza meg. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata a következő tényezőket veszi figyelembe az előzetes letartóztatás tartamára vonatkozó döntése során: a nyomozás összetettsége, a terheltek száma, az ügyben eldöntendő jogi kérdések természete és összetettsége, az ügy esetleges nemzetközi vonatkozásai, a terhelt viselkedése. E sok szempont egyidejű mérlegelése okán a Bíróság gyakorlatában sem kristályosodott ki olyan konkrét maximális időtartam, amelyet az egyes országok irányadónak tekinthetnének. Az Emberi Jogok Európai Bírósága igen rövid – akár egy év tartamú – előzetes letartóztatás vonatkozásában is hozott az adott tagállam hatóságait elmarasztaló ítéletet, míg volt olyan eset, ahol a három év sem jelentett egyezményesértést. Annyi azonban megállapítható, hogy az öt évet meghaladó időtartam a bíróság joggyakorlatában általában elfogadhatatlanul hosszúnak bizonyul. Ehhez képest másodlagos kérdés, hogy hol nincs felső határa az előzetes letartóztatásnak, hiszen egy esetleges strasbourg-i eljárásban e jogszabályi megoldások könnyen egyezményellenesnek minősülhetnek.

III. MUNKATERVEN FELÜL MEGVALÓSULT EGYÉB KUTATÁSI FELADATOK

Finszter Géza – Irk Ferenc – Kó József – Solt Ágnes – Windt Szandra:

A globalizáció hatása és bűnözés-prognózis Magyarországon 2020-ig című kutatási programban a *Bevándorlás, menekültügy, idegenrendészet* témában tanulmány írása

Felkérő intézmény: Belügyi Tudományos Tanács

2013-ban a déli határainkon fekvő Csongrád megyében még jobban erősödött az illegális migránsok jelenléte, csak 2013 áprilisában 353 főt fogtak el Mórahalom környékén, volt olyan hétvége, amikor 100 embert állítottak meg a rendőrök. A jogszabályváltozások nyomán az illegálisan Magyarországra érkező külföldiek közül egyre többen nyújtanak be menedéjrog iránti kérelmet. Míg az EU-ban a nemzetközi védelem iránt folyamodók száma 2012-ben 7 százalékkal emelkedett az előző évhez képest, Magyarországon a növekedés 27 százalékos. 2013 első két hónapjában pedig 170 százalékos emelkedés volt megfigyelhető a tavalyi év azonos időszakához képest.

Hogy jutottunk el idáig? Melyek ennek az okai? Ki és hogyan előzhetné meg ezt a folyamatot? Mi várható a jövőben Magyarországon és Európában? Ezekre a kérdésekre igyekeztünk a prognózis elkészítésekor választ találni.

Jelenleg hazánkban a migrációval kapcsolatban az illegális migrációs nyomás okozza a legnagyobb problémát a rendőröknek. A legális migráció (még) nem jelentős nálunk, ez a jelenség azonban hosszú távon megváltozhat.

A legfontosabb az, hogy a magyar (és az európai) népességfogyás nem állítható meg a természetes népmozgalom eszköztárával, annak ellenére, hogy a születések számának növekedéséhez komoly politikai döntésekre, megalapozott család- és szociálpolitikára van szükség, a bevándorlásra is építeni kell. Ugyanakkor megválaszolendő kérdés, hogy honnan és kiket szeretnénk beengedni az országba, illetve mennyi időre és milyen feltételekkel? Hiszen előbbutóbb a munkaerőhiány pótlására is fel kell készülni, de a már most is aggasztó méreteket öltő Magyarországról történő kivándorlás is aggodalomra és hatékony, gyors válaszra ad okot.

A hazai vándorlás jellemzőin egyértelműen lecsapódnak majd a nemzetközi vándorlás változásai is, és ha elfogadjuk, hogy „Afrika lesz Európa sorsa”, akkor erre hazánknak is fel kellene készülnie.

A regisztrált bűncselekmények adatainak matematikai elemzése több lehetőséget is felvet a jövőbeli trend alakulásáról. A modellek számításakor húsz éves előrejelzéssel számoltunk. Matematikailag a legpontosabb illeszkedést egy exponenciálisan növekvő görbe mutatja, itt a legmagasabb az R^2 értéke ($R^2 = 0,84$). A tapasztalat szerint azonban az ilyen dinamikus növekedésnek nincs nagy valószínűsége. A jelenleg rendelkezésre álló adatokkal ugyan egyezést mutat ez a modell, de tartalmilag nehéz lenne interpretálni. A társadalomban nem látszanak ilyen jelentős változásra utaló jelek, s a bűnözés nem választható el a társadalmi háttértényezőktől. Így ennek a lehetőségnek a megvalósulását nem tartjuk valószínűnek.

Egy növekvő lineáris trendet jelző modell is még jó illeszkedést mutat ($R^2 = 0,8$). Ennek a szcenáriónak a bekövetkezése mellett már több érvet lehet felsorakoztatni. Az ezredforduló utáni adatok alakulása is a korábbi, a 80-as évek végéig tartó enyhén növekvő lineáris trend folyta-

tásának tűnik. Itt csupán a trend meredeksége jelenthet gondot. A jelentős szintbeli eltérés (a 80-as években 200 000 körül alakuló adatok a 2000-es években 400 000 körül ingadoznak) miatt a trend növekedési üteme meglehetősen meredeken alakul. Ez a modell 2022-re 600 000 körüli regisztrált bűncselekményszámot prognosztizál. A modell megvalósulásának valószínűsége nem elhanyagolható, ugyanakkor vannak olyan tényezők, amelyek a növekedés ellen hatnak.

Az egyik ilyen tényező a szabálysértési értékhatár 50 000 forintra emelése. A törvénymódosítás hatására legalább 30–35 000-rel fog csökkenni a következő évben a regisztrált bűncselekmények száma. S ez a csökkentő hatás még néhány évig éreztetni fogja a hatását.

Egy harmadik hatványkitevős modell lényegesen lassabb növekedést jósol, de matematikai értelemben itt kisebb illeszkedést lehet kimutatni ($R^2 = 0,6$). Ugyanakkor a nyomozó hatóságok felderítési tevékenységének javulása ennek a modellnek is ad némi valószínűséget. Az utóbbi években ugyanis romlott a felderítési hatékonyság. Növekvő bűncselekményszám mellett is csökkent az ismertté vált bűnelkövetők száma, ez a tendencia azonban hosszú távon aligha tartható. Az eddigi tapasztalatok szerint a növekvő ismertté vált bűnelkövetői szám a következő években kisebb ismertté vált bűncselekményszámokkal kapcsolódik össze.

Véleményünk szerint a tényleges adatok valószínűleg a második és a harmadik modell által jósolt értékek között alakulnak majd, és 2020 körül 450–500 000 közötti ismertté vált bűncselekmény regisztrálásával kell számolnunk.

A jövő dönti el, hogy az itt bemutatott tendenciák közül melyik érvényesül. Befejezésül mindenképpen emlékeztetnünk kell arra, hogy az elemzés során csak a regisztrált bűncselekmények adataira tudunk támaszkodni. A tényleges bűnügyi helyzet megismeréséhez és egy esetleges pontosabb prognózis elkészítéséhez mindenképpen szükséges volna rendszeres viktimológiai vizsgálatok elvégzésére, hogy a jelenleg rejtve maradó, a statisztikában nem megjelenő latens bűncselekményi részt is megismerhessük.

Kármán Gabriella:

A kriminalisztikai kézírásvizsgálatok a szakértői bizonyítás aktuális kérdései tükrében

Az elkészült tanulmány több éves kutatás tapasztalatait összegzi. Újdonságot jelent, hogy a kriminalisztikai kézírásvizsgálatok évtizedek óta jórészt változatlan metodikáját az aktuális követelmények tükrében mutatja be, és felhívja a figyelmet a folyamatban lévő fejlesztésekre. A kriminalisztikai kézírásvizsgálatok a kriminalisztikai szakértői vizsgálatokon belül különleges helyet foglalnak el. Más a vizsgálandó tárgy, itt nem a fizikai értelemben vett nyom a releváns; legalábbis nem a traszológiai értelemben vett nyom azonosítása a feladat. Kézírás közben – bár íróeszköz által és íráshordozóra – meghatározóan az agyműködés, sőt a személyiség egésze által történő leképezés történik. A kézírás a személyazonosítás eszköze és speciális vizsgálati tárgy a tekintetben is, hogy dinamikus jellege miatt egyedisége különösen nehezen megfogható; sajátosságainak meghatározása, összehasonlító vizsgálata során döntő szerepe van a szakértő megítélésének.

Hipotézis: A szakértői bizonyítással kapcsolatban aktuálisan jelenlévő tendenciák, amelyek a szakértői vélemények hitelt érdemlőségének fokozását célozzák, és ennek garanciáit kutatják, jól szemléltethetők a kézírásvizsgálatok területén. A kézírás mint tárgy behatárolhatósága, egyúttal viszonylagosan állandó volta miatt változékonysága hosszú ideje kihívást jelent az írásszakértők és a modern mérhetőségen dolgozó informatikusok számára is. A kutatások abba az irányba hatnak, hogy egy új alapokra helyezett informatikai rendszer által hatékonyabb, tudományosan megalapozottabb támogatást kaphat a szakértői tevékenység.

Módszertan (egyúttal a kutatás lépései): A kutatás során a kutató feldolgozta a kriminalisztikai kézírásvizsgálatok klasszikus alapszakirodalmát is, és több éve figyelemmel kíséri az ezen a téren zajló magyar és nemzetközi kutatásokat, mind szakmai-módszertani, mind bizonyítási-jogi nézőpontból. A kutatás egyik alapvető forrása a 2000. évben folytatott empirikus kutatása az ilyen tárgyú szakvéleményeket illetően. A változások, az aktuális tapasztalatok megismerése a BSZKI szakembereivel folytatott interjúk során történt meg. A témaválasztást és a későbbi feldolgozást meghatározták a kutató szakterületen folytatott korábbi kutatásai, illetve részvétele egy kézírásvizsgáló automatizált rendszer fejlesztését célzó kutatásban.

A tanulmány főbb megállapításai, eredmények: A szisztematikusan kialakított, a világon többnyire hasonlóan működő „manuális”-tapasztalati írásvizsgálat korlátait számos módon kísérlék feloldani. Ennek általánosan elfogadott, intézményesített útja a hagyományos módszer szorosabb kereteinek meghatározásától az objektívebb véleményformálás alkalmazásáig terjed (verbális skálák által). Emellett azonban széles a skálája a klasszikus módszertől bátrabban elrugaszkodó, képalkotó eljárásokra vagy a mesterséges intelligencia-kutatásokra építő mérési módszereknek, illetve az ezekhez kapcsolódó, az értékelést támogató matematikai-statisztikai módszereknek is. Mindezekből felépített szakértői vizsgálati eljárások körvonalazódnak.

Következtetések: A kutatásokból ismert megoldási lehetőségek igazságszolgáltatásban történő alkalmazása ezen a területen számos előzetes munkafázist igényel. Az első és legfontosabb a szakértők szemléletváltása és a nyitottsága az új megközelítésre. A hosszas tesztelési és protokoll-kidolgozási fázist követően is lényeges az igazságszolgáltatás céljaira történő adaptálás, az értékelést megkönnyítő tájékoztatás, végső soron a tapasztalatok folyamatos gyűjtése és visszacsatolása a rendszerbe, a hatékony és valóban megalapozott működtetés érdekében. Mindez az informatikai, technikai szakemberek, valamint a szakértők összehangolt együttműködését feltételezi, kiegészítve az értő jogalkalmazói jelenléttel.

Addig is folyamatosan törekedni kell a diszciplína új, követelményeknek megfelelő eredményeinek beépítésére az alkalmazott módszertanba, illetve a vélemények bizonyítási értékének tárgyilagos meghatározására.